

VRIJETIJSBESTEDING VAN JONGE VLUCHTELINGEN
LEISURE ACTIVITIES OF YOUNG REFUGEES

Petra Kruiswijk

mei 1999

(c) Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 1999

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or by any other means without permission in writing from the publisher.

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Naar de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen is nauwelijks onderzoek gedaan. Inmiddels zijn er al veel jonge vluchtelingen in Nederland en is vrijetijdsbesteding een van de terreinen waarop jonge vluchtelingen hun weg zullen moeten vinden in deze samenleving. Omdat niet duidelijk is wat zij nu doen in hun vrije tijd en wat hun wensen zijn ten aanzien van de invulling ervan, is het voor Nederlandse organisaties op het gebied van vrijetijdsbesteding ook moeilijk in te schatten hoe zij voor hen een aanbod zouden moeten creëren.

In dit rapport wordt verslag gedaan van het onderzoek 'Vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen'. Het onderzoek heeft steeds een tweeledige opzet gekend. Enerzijds was het de bedoeling om informatie boven tafel te krijgen over de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar. Anderzijds had dit onderzoek ook het doel om verschillende partijen op lokaal niveau met elkaar in contact te brengen. Op allerlei niveau's tijdens het onderzoek is hier aan gewerkt. Allereerst blijkt dit uit de partners die betrokken waren bij de opzet van het onderzoek en die later de begeleidingscommissie van het onderzoek vormden. Vervolgens blijkt dit uit de keuze om jongeren zelf te laten participeren in de uitvoering van het onderzoek. Het ging zowel om vluchtelingenjongeren als om jongeren van de Nederlandse jeugdorganisatie Scouting.

Daarnaast is tijdens het onderzoek een begin gemaakt met het ontwikkelen van een draagvlak en netwerk voor het uitvoeren van vervolgotrajecten in verband met de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen.

Het onderzoek is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het Verwey-Jonker Instituut op basis van een initiatief van Scouting Nederland. Partners in het onderzoek waren stichting VON (Vluchtelingen Organisaties Nederland) en VluchtelingenWerk. Het onderzoek werd financieel en in menskracht mogelijk gemaakt door bijdragen van de hiervoor genoemde organisaties. Een substantiële financiële bijdrage kwam van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), directie Jeugdbeleid en Sociaal Beleid.

De begeleidingscommissie bestond uit de volgende personen:

- De heer A. Azzizada, vanaf oktober 1998 (medewerker bij Vluchtelingen Organisaties Nederland)
- De heer M. Asmellash, tot oktober 1998 (ex-medewerker van Vluchtelingen Organisaties Nederland)
- Mevrouw M. de Vries, vanaf augustus 1998 (medewerkster bij VluchtelingenWerk Nederland)
- Mevrouw V. Brkljacic, tot augustus 1998 (ex-medewerkster van VluchtelingenWerk Nederland)

- De heer J.L. van Alkemade (sectorhoofd Ontwikkeling bij het landelijk bureau van Scouting Nederland)
- De heer drs. E.T. Lepelaar (unithoofd Onderzoek bij het landelijk bureau van Scouting Nederland).

De heer drs. E.T. Lepelaar was tevens als onderzoeker vanuit het landelijk bureau van Scouting Nederland bij de uitvoering van het onderzoek betrokken. Het onderzoek werd ontworpen en bij het Verwey-Jonker Instituut intern begeleid door drs. L. Willems, hoofd van de afdeling Sociale Interventie. Mevrouw M. Corstens was als onderzoeksassistente bij het onderzoek betrokken.

Graag wil ik iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan de uitvoering van dit onderzoek. Met name wil ik de medewerkers van de zelforganisaties van vluchtelingen, de geïnterviewde jonge vluchtelingen en de interviewers, vluchtelingenjongeren en Scoutingjongeren, bedanken voor hun tijd en inzet ten behoeve van dit onderzoek. Daarnaast hoop ik dat het proces dat in gang is gezet tijdens het onderzoek, verder zal gaan en de vrijetijdsbesteding en daarmee de participatie van jonge vluchtelingen in de Nederlandse samenleving ten goede zal komen.

Petra Kruiswijk
Utrecht, mei 1999

Hoofdstuk 1		
Probleemstelling en opzet van het onderzoek		7
1.1	Inleiding	7
1.2	Doelstelling van het onderzoek	7
1.3	Vraagstelling van het onderzoek	9
1.4	Opzet van het onderzoek	12
1.5	Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2		
De uitvoering van het onderzoek		15
2.1	De interviews met vluchtelingenorganisaties	15
2.2	De interviews met jonge vluchtelingen	15
2.3	De interviews met jonge vluchtelingen per gemeente	19
2.4	Lokale groepsgesprekken en landelijke consensusmeeting	22
2.5	Telefonische interviews onder participanten	23
Hoofdstuk 3		
Leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in Nederland		25
3.1	Inleiding	25
3.2	Schets van de achtergrond van de groep jonge vluchtelingen	25
3.3	Vluchtelingenorganisaties over de leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen	26
3.4	De leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in de literatuur	29
3.5	Vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen	31
3.6	Samenvatting	34
Hoofdstuk 4		
Jonge vluchtelingen en hun ouders over hun vrijetijdsbesteding		37
4.1	Inleiding	37
4.2	Kenmerken van de geïnterviewde groep jonge vluchtelingen	37
4.3	Vrijetijdsbesteding	39
4.4	Vrijetijdsbehoeften	43
4.5	Ouders en verzorgers over de vrijetijdsbesteding van hun kinderen	44
4.6	Samenvatting	45

Hoofdstuk 5	
Vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen	49
5.1 Inleiding	49
5.2 Bijeenkomst met verschillende organisaties op 26 maart 1999	49
5.3 De partijen die een rol spelen bij het vrijetijdsaanbod voor j jonge vluchtelingen	52
5.4 Samenvatting	53
Hoofdstuk 6	
Samenvatting en conclusies	55
Summary	61
Geraadpleegde literatuur	65

Bijlagen:

Gebruikte afkortingen

Zelforganisaties van vluchtelingen die bij het onderzoek betrokken waren.

Vragenlijst voor interviews met sleutelfiguren van vluchtelingenorganisaties.

Vragenlijst voor interviews met jonge vluchtelingen.

HOOFDSTUK 1

PROBLEEMSTELLING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK

1.1 Inleiding

De afgelopen tien jaar zijn er veel vluchtelingen naar Nederland gekomen. Naar schatting leefden begin 1997 in ons land ongeveer 60.000 erkende vluchtelingen die nog niet genaturaliseerd zijn. Medio 1999 is dit aantal opgelopen tot ongeveer 100.000. Het gaat om vluchtelingen met een A-status, een Vergunning tot Verblijf (VTV) of een Voorwaardelijk Vergunning tot Verblijf (VVTV), statussen die aangeven welk toekomstperspectief vluchtelingen hebben ten aanzien van de duur van hun verblijf in Nederland. Een A-status houdt in dat iemand erkend wordt als vluchteling in Nederland, omdat die persoon niet terug kan naar zijn land vanwege een gegronde vrees voor persoonlijke vervolging. Een vergunning tot verblijf (VTV) krijgt iemand bij wie geen gegronde vrees bestaat voor vervolging, maar die wel een reëel risico loopt dat hem bij terugzending een onmenselijke behandeling te wachten staat. Men mag op humanitaire gronden zoals gezinshereniging, ziekte e.d. in Nederland blijven. Een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV) wordt gegeven als men vindt dat asielzoekers niet kunnen worden teruggestuurd gezien de situatie in het land van herkomst, maar aan wie geen A-status of VTV kan worden gegeven. Het gaat vaak om groepen mensen met dezelfde nationaliteit, die tijdelijk in Nederland kunnen verblijven. Deze verblijfsstatus kan na 3 jaar worden omgezet in een C-status (Vluchtelingenwerk, 1997).

De meeste vluchtelingen krijgen na verloop van tijd een woning toegewezen, her en der verspreid over het hele land (decentrale huisvesting, te onderscheiden van opvang in centra). Na vijf jaar verblijf kan een vestigingsvergunning en het Nederlanderschap (naturalisatie) worden verkregen. Globaal gesproken is de rijksoverheid vooral verantwoordelijk voor het toelatingsbeleid, de eerste opvang en het behandelen van asielaanvragen, en de gemeentelijke overheid vooral voor het welbevinden en de inburgering van de vluchtelingen met een verblijfsvergunning. Met de invoering van de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN) geeft de centrale overheid richtlijnen voor de inburgering van nieuwkomers, waaronder ook vluchtelingen vallen.

Ruim de helft van de vluchtelingen die in ons land asiel zoeken, is tussen de twintig en veertig jaar oud, ongeveer 10% is ouder dan veertig en ongeveer eenderde is jonger dan twintig. Vooral de laatste categorie is de afgelopen jaren sterk toegenomen, voor een deel door de instroom van alleenstaande minderjarige asielzoekers, de zogenaamde AMA's. Het onderhavige onder-

zoek richt zich op de decentraal wonende jeugdige vluchtelingen van zes tot zestien jaar. Medio 1999 gaat het dan om ongeveer 15.000 jeugdigen, van wie een klein percentage AMA is.

Aan de leefsituatie van jeugdige vluchtelingen wordt in onderzoek en beleid vrij weinig aandacht besteed. Waar het erkende vluchtelingen betreft, is de aandacht vooral gericht op inburgering van volwassenen of jongvolwassenen door middel van oriëntatie op de Nederlandse samenleving, taalonderwijs en individuele trajectbegeleiding. Op grond van een inspectie van de literatuur kan worden geconcludeerd dat er betrekkelijk weinig bekend is over de leefsituatie van jonge vluchtelingen in het algemeen en hun vrijetijdsbesteding en hun behoeften op dit terrein in het bijzonder. Mede hierdoor hebben organisaties met een taak op het gebied van de vrijetijdsbesteding, met name jeugdwerkorganisaties, onvoldoende oog voor de betekenis van een passend vrijetijdsaanbod voor het welbevinden, de socialisatie en de inburgering van jonge vluchtelingen.

1.2 Doelstelling van het onderzoek

Het onderzoek wil bijdragen aan een project met een brede doelstelling: het bevorderen van het welbevinden, de socialisatie en de inburgering van jeugdige vluchtelingen in de lokale samenleving. De eigen leefsituatie en de behoefte aan vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen enerzijds en de mogelijkheden van de lokale samenleving, met name van de plaatselijke jeugdwerkorganisaties anderzijds zijn daarbij de aangrijpingspunten. De algemene doelstelling van het brede project houdt in dat jeugdige vluchtelingen, in de leeftijd van 6 tot 16 jaar, beter kunnen participeren in het plaatselijke georganiseerde jeugdwerk. Om dit te bereiken worden de volgende stappen gezet:

- Uitvoeren van een onderzoek om de behoeften van jeugdige vluchtelingen en hun ouders op het gebied van vrijetijdsbesteding beter te leren kennen.
- Zowel lokaal als landelijk samenwerking totstandbrengen tussen intermediaire organisaties als vluchtelingenorganisaties en hun landelijke overkoepeling, de Stichting VluchtelingenOrganisaties in Nederland (VON), VluchtelingenWerk en het georganiseerde jeugdwerk.
- Jongeren zelf laten participeren in de uitvoering van het onderzoek. Vluchtelingenjongeren, jeugdige vrijwilligers van VluchtelingenWerk en jongeren van het georganiseerde jeugdwerk zullen lokaal zelf actief aan het onderzoek meedoen, met als doel de uitvoering van het onderzoek mogelijk te maken en al doende kennis te maken met de leefsituatie en vrijetijdsbehoeften van jeugdige vluchtelingen in hun woonplaats.

- In de lokale samenleving een draagvlak en netwerken ontwikkelen voor het uitvoeren van vervolgvacaties ten bate van een passend vrijetijdsaanbod op basis van de resultaten van het onderzoek. De lokale overheid hierin betrekken. Jeugdwerkorganisaties lokaal en landelijk er toe brengen zich vast te leggen op het daadwerkelijk initiëren en uitvoeren van vervolgvacaties.
- Lokaal en landelijk ruime bekendheid geven aan de resultaten van het onderzoek met het oog op brede toepassing.

1.3 Vraagstelling van het onderzoek

1. HOE ERVAREN DE VLUCHTELINGENORGANISATIES DE LEEFSITUATIE VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN IN HET ALGEMEEN EN HUN SITUATIE OP HET GEBIED VAN VRIJETIJD SBESTEDING IN HET BIJZONDER?

De vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen krijgt eerst betekenis tegen de achtergrond van hun vroegere en huidige leefsituatie. Vanwege hun ervaringsdeskundigheid kunnen vluchtelingenorganisaties vanuit de belevingswereld van de vluchtelingen een *algemeen beeld* geven van:

DE LEEFSITUATIE VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN

- Hun maatschappelijke, culturele en godsdienstige achtergronden.
- De aanleidingen en motieven om te vluchten.
- De ervaringen van vluchtelingen vóór, tijdens en direct na aankomst in Nederland.
- Hun ervaringen met het inburgeringsproces en maatschappelijke participatie.

DE VRIJETIJD SBESTEDING VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN

Ook kunnen zij *algemene informatie* geven over:

- Hun vrijetijdspatronen, de achtergronden ervan en waarden en normen op dit gebied.
- De mogelijkheden en beperkingen van jeugdige vluchtelingen met betrekking tot hun vrijetijdsbesteding binnen en buiten het gezins- en familieverband. Buiten het familieverband gaat het dan om de vluchtelingenorganisaties zelf en de organisaties met een vrijetijdsaanbod waarvan vooral autochtone jeugdigen gebruikmaken.

VERBETERINGSMOGELIJKHEDEN

- Wat kunnen vluchtelingenorganisaties zelf bijdragen aan een beter vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen?
- Welke rol zouden andere instellingen en instanties op dit terrein kunnen spelen?

- Hoe zouden vluchtelingenorganisaties met deze andere instellingen en instanties kunnen samenwerken om tot een beter vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen te komen?

2. HOE ERVAREN DE JEUGDIGE VLUCHTELINGEN ZELF (EN HUN OUDERS OF PRIMAIRE VERZORGERS, IN GEVAL VAN ALLEENSTAANDE JEUGDIGE VLUCHTELINGEN) HUN LEEFSITUATIE IN HET ALGEMEEN EN HUN SITUATIE OP HET GEBIED VAN VRIJETIJDSEBESTEDING IN HET BIJZONDER?

DE LEEFSITUATIE VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN

- Waar komen de jeugdige vluchtelingen vandaan, wanneer zijn zij in Nederland gekomen en wanneer in hun huidige woonplaats en wat is hun toekomstbeeld (hier blijven of teruggaan)?
- Wat is hun sekse, hun leeftijd, hun gezins- en woonsituatie; naar welk type school gaan zij, met welk niveau en in welke richting; hoe zit het met hun taalvaardigheid, gezondheid en welbevinden?
- Wat zijn de belangrijkste problemen met betrekking tot inburgering en maatschappelijke participatie?

DE VRIJETIJDSEBESTEDING VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN

Aan welke vrijetijdsactiviteiten (soort activiteiten, frequentie, wekelijks patroon, weekends, vakantieperioden) nemen jeugdige vluchtelingen deel? Zijn deze activiteiten in gezins- en familieverband of in 'peer group'-verband of liggen deze in het verlengde van hun school en opleiding? Een andere vraag is of deze activiteiten plaatsvinden in organisaties van en voor vluchtelingen of in organisaties waaraan vooral autochtone jeugdigen deelnemen (lid van zijn).

ERVARINGEN, BEHOEFTE EN WENSEN VAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN (EN HUN OUDERS OF PRIMAIRE VERZORGERS) OP HET GEBIED VAN VRIJETIJDSEBESTEDING

- Welke ervaringen, behoeften en wensen hebben zij op het gebied van vrijetijdsbesteding in gezins- en familieverband, in 'peer group'-verband en in het verlengde van school en opleiding?
- Zijn jeugdige vluchtelingen bekend met het vrijetijdsaanbod buiten hun eigen kring? Hoe ervaren en waarderen zij dit aanbod?
- Wat wordt als bevorderend en wat als belemmerend ervaren met betrekking tot deelname aan vrijetijdsbestedingsmogelijkheden in organisaties van en voor vluchtelingen en in organisaties waaraan vooral autochtone jeugdigen deelnemen?

VERBETERINGSMOGELIJKHEDEN

- Welke mogelijkheden worden gezien om het vrijetijdsaanbod van organisaties van en voor vluchtelingen en van organisaties waaraan vooral autochtone jeugdigen deelnemen, beter te laten aansluiten op de eigen behoeften en wensen?
- Hoe kunnen jeugdige vluchtelingen zelf bijdragen aan het verbeteren en meer toegankelijk maken van het vrijetijdsaanbod van organisaties van en voor vluchtelingen en organisaties waaraan vooral autochtone jeugdigen deelnemen?

3. HOE ERVAREN DE PLAATSELIJKE JEUGDWERKORGANISATIES HUN VRIJETIJD- AANBOD AAN JEUGDIGE VLUCHTELINGEN EN HUN MOGELIJKHEDEN EN BEPERKINGEN OP DIT GEBIED?

BETROKKENHEID

- In hoeverre zijn jeugdwerkorganisaties bekend met de leefsituatie van jeugdige vluchtelingen?
- In hoeverre en in welke opzichten zijn jeugdwerkorganisaties bereid zich voor de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen in te zetten?

VRIJETIJDZAANBOD

- Op welke manier dragen zij daadwerkelijk bij aan het vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen?
- Wat zijn hun ervaringen ermee?
- Wat zien zij als bevorderende en belemmerende factoren in dit verband?
- Werken zij op dit terrein samen met andere instellingen en instanties?

VERBETERINGSMOGELIJKHEDEN

- Hoe zouden plaatselijke jeugdwerkorganisaties kunnen bijdragen aan een verbetering van hun vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen, zelfstandig en in samenwerking met andere instellingen en instanties?

4. HOE KUNNEN ANDERE DAN DE HIERBOVEN GENOEMDE ACTOREN BIJDRAGEN AAN EEN BETER VRIJETIJDZAANBOD VOOR JEUGDIGE VLUCHTELINGEN, ZOALS DE GEMEENTELIJKE OVERHEID, HET WELZIJNSWERK EN DE SPORTORGANISATIES?

1.4 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek wordt stapsgewijs uitgevoerd. Per stap wordt teruggedarpt naar de begeleidingscommissie en worden conclusies getrokken voor het zetten van de volgende stappen.

Stap 1 Interviews met vluchtelingenorganisaties

In overleg met de Stichting VluchtelingenOrganisaties in Nederland (VON) legt het Verwey-Jonker Instituut contacten met zes vluchtelingenorganisaties die de qua land van herkomst omvangrijkste groepen jeugdige vluchtelingen vertegenwoordigen. Het gaat om organisaties van vluchtelingen uit Bosnië-Herzegowina, Somalië, Iran, Irak, Afghanistan en de organisaties voor Koerdische vluchtelingen. Aan de hand van een lijst met vragen en onderwerpen met betrekking tot onderzoeksvraag 1 voert het Verwey-Jonker Instituut met elk van deze vluchtelingenorganisaties een gesprek, zo mogelijk met een kleine delegatie van personen die thuis zijn in de problematiek van jeugdige vluchtelingen en hun vrijetijdsbesteding.

Stap 2 Interviews met jeugdige vluchtelingen en hun ouders of primaire verzorgers

Voor de realisering van deze stap wordt nauw samengewerkt door VON, Scouting Nederland, Vereniging VluchtelingenWerk Nederland en het Verwey-Jonker Instituut.

Om zoveel mogelijk een landelijk representatief beeld te krijgen van de vrijetijdsproblemen van jeugdige vluchtelingen moet rekening worden gehouden met hun grote verscheidenheid qua land van herkomst en hun spreiding over het hele land. Om aan een en ander zoveel mogelijk recht te doen moet een vrij groot aantal jeugdige vluchtelingen in dit deelonderzoek worden betrokken. Gekozen is voor het benaderen van ongeveer 200 jeugdige vluchtelingen.

Gegeven de getalsmatige verhoudingen qua land van herkomst moet het dan mogelijk zijn van elk van de eerder genoemde herkomstlanden 20 jeugdige vluchtelingen in het onderzoek te betrekken. Wanneer dit aantal voor de genoemde herkomstlanden tevens het maximum is, blijft een aantal van 100 over voor de grote variëteit aan overige herkomstlanden.

Bij het selecteren van jeugdige vluchtelingen wordt gelet op een goede afspiegeling wat betreft sekse en leeftijd (6-12 jaar; 12-16 jaar). Geprobeerd wordt om ongeveer 30 AMA's in het onderzoek te betrekken.

Gezien de vrij gelijkmatige spreiding over het land van decentraal gehuisveste jeugdige vluchtelingen wordt het onderzoek uitgevoerd in 13 gemeenten, rekening houdend met gemeentegrootte en provincies: de vier grote steden (1 gemeente; 40 respondenten), gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (1 gemeente; 40 respondenten), gemeenten 50.000-100.000 inwoners (2 gemeenten; samen 40 respondenten), gemeenten 20.000-50.000 inwoners (3 gemeenten; samen 40 respondenten), kleinere gemeenten (6 gemeenten; samen 40 respondenten). De kleinere gemeenten kunnen ook geclusterd worden en vervolgens geselecteerd, waardoor in feite voor enkele plattelandsregio's wordt gekozen).

We houden rekening met de aanwezigheid ter plaatse (bij plattelandsgemeenten: in de regio) van scoutinggroepen, VON-organisaties en VluchtelingenWerkgroepen. Dit hangt samen met de manier waarop het veldwerk van dit deelonderzoek wordt uitgevoerd. De interviews met jeugdige vluchtelingen en hun ouders of primaire verzorgers worden namelijk zoveel mogelijk gehouden door duo's. Een duo bestaat uit een jongere van de plaatselijke jeugdwerkorganisaties en een jongere van een plaatselijke VON-organisatie of een jonge vrijwilliger van de plaatselijke VluchtelingenWerkgroep. VON en/of de VluchtelingenWerkgroep kunnen/kan bovendien waar nodig behulpzaam zijn bij het leggen van contacten met respondenten.

De interviews worden gehouden met behulp van een sterk gestructureerde vragenlijst die vooral door aankruisen kan worden ingevuld, hier en daar met ruimte om kort de antwoorden op open vragen in te vullen. De vragenlijst, waarin de eerder genoemde punten onder vraag 2 zijn opgenomen, wordt ontwikkeld door het Verwey-Jonker Instituut en met behulp van enkele proefinterviews getoetst. De logistiek van het veldwerk wordt verzorgd door de Unit Onderzoek van het Landelijk Bureau Scouting Nederland, daarbij voortdurend begeleid door het Verwey-Jonker Instituut. Het Verwey-Jonker Instituut draagt zorg voor de data-analyse en de rapportage.

Stap 3 Lokale groeps gesprekken met jeugdwerkorganisaties

Het Verwey-Jonker Instituut voert in de geselecteerde gemeenten gesprekken met de lokale jeugdwerkorganisaties. In elk geval worden enkele (vertegenwoordigers van de) jongeren uitgenodigd die aan de uitvoering van de interviews met jeugdige vluchtelingen en hun ouders hebben meegewerkt. In de groeps gesprekken staat vraag 3 centraal. Voorzien is in 10 groeps gesprekken, waaraan steeds ongeveer tien personen deelnemen. Het organiseren van deze gesprekken gebeurt in nauwe samenwerking met het lokale georganiseerde jeugdwerk.

Stap 4 Landelijke consensusmeeting

De uitkomsten van de stappen 1 t/m 3 worden ter discussie gesteld in een consensusmeeting, waaraan vertegenwoordigers van alle bij die stappen betrokken vraag- en aanbodpartijen deelnemen. Inzet van de meeting is om samen te zoeken naar concrete stappen die het vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen door het georganiseerde jeugdwerk kunnen verbeteren. Tijdens de meeting wordt consensus nagestreefd op hoofdpunten en prioriteiten. Het Verwey-Jonker Instituut doet verslag van deze bijeenkomst. Het verslag wordt opgenomen in het eindrapport van het Verwey-Jonker Instituut over de stappen 1 t/m 4.

Stap 5 Werkconferentie

De resultaten van het onderzoek worden besproken in een werkconferentie. De conferentie beoogt het georganiseerde jeugdwerk, lokale intermediaire organisaties van en voor vluchtelingen en de lokale overheden handvatten aan te reiken voor verdere acties (zie vraag 4).

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bevat de probleemstelling en opzet van het onderzoek. Een apart hoofdstuk, hoofdstuk 2, wordt gewijd aan het onderzoeksproces en de wijzigingen die hebben plaatsgevonden ten opzichte van de oorspronkelijke onderzoeksopzet uit hoofdstuk 1. Het gaat hier met name om de manier waarop de interviews met jonge vluchtelingen zijn uitgevoerd. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de leefsituatie van jonge vluchtelingen in Nederland. Specifieke aandacht wordt besteed aan hun vrijetijdsbesteding. Dit hoofdstuk is gebaseerd op interviews met sleutelfiguren van zelforganisaties van vluchtelingen en bestaande literatuur over dit onderwerp. Een deel van dit hoofdstuk is gewijd aan literatuur over de vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten van de interviews met jonge vluchtelingen over hun vrijetijdsbesteding. Er wordt zowel ingegaan op ongeorganiseerde als op georganiseerde vrijetijdsbesteding. In het kort komt ook aan bod hoe ouders die tijdens de interviews met hun kinderen aanwezig waren tegen de vrijetijdsbesteding van hun kind aankijken. Hoofdstuk 5 staat in het teken van het vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen. Het bestaat voornamelijk uit het verslag van een discussiebijeenkomst met medewerkers van verschillende organisaties die betrokken zijn bij de vrijetijdsbesteding van jeugdigen. Ook wordt kort ingegaan op de partijen die een rol kunnen spelen bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen. Hoofdstuk 6 bevat de samenvatting en de conclusies.

HOOFDSTUK 2

DE UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

2.1 De interviews met vluchtelingenorganisaties

Via medewerkers van stichting VON, de koepelorganisatie van zelforganisaties van vluchtelingen, kon contact worden gelegd met sleutelfiguren binnen zelforganisaties van vluchtelingen in verschillende plaatsen in Nederland. In totaal zijn elf vertegenwoordigers van zelforganisaties van vluchtelingen geïnterviewd. Het gaat om vertegenwoordigers van de volgende zes bevolkingsgroepen: Afghanen, Bosniërs, Irakezen, Iraniërs, Koerden en Somaliërs. Voor deze groepen is gekozen, omdat zij tot de meest omvangrijke groepen vluchtelingen behoren (VluchtelingenWerk 1997).

De interviews hadden een tweeledig doel:

a) Meer achtergrondinformatie krijgen over de leefsituatie van jonge vluchtelingen in het land van herkomst, de redenen van mensen om hun land te ontvluchten en de eerste ervaringen van vluchtelingen met Nederland. Tevens is aan de sleutelfiguren gevraagd naar hun ideeën over de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in Nederland en hoe het vrijetijdsaanbod voor deze groep eventueel verbeterd zou kunnen worden (zie bijlage 3 voor de gebruikte vragenlijst).

b) De sleutelfiguren inschakelen om als intermediair op te treden voor het leggen van contacten met kinderen en jongeren in verband met de interviews met jonge vluchtelingen zelf. De positie van de vertegenwoordigers binnen de organisaties van vluchtelingen verschilde, maar vaak ging het om de voorzitter van een (plaatselijke) zelforganisatie. Over het algemeen hadden deze sleutelfiguren veel contacten binnen een specifieke groep vluchtelingen. Een aantal sleutelfiguren had zelf kinderen en kon mede ook vanuit die ervaringen ingaan op de vragen met betrekking tot de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen. Bij enkele interviews was een bekende van de geïnterviewde aanwezig omdat deze de Nederlandse taal beter sprak en tijdens het interview kon vertalen.

Niet alle sleutelfiguren hebben in verband met het tweede doel van de interviews een bijdrage kunnen leveren. Bij enkele sleutelfiguren had dat te maken met het feit dat zij geen ouders en jongeren vonden die een bijdrage wilden leveren aan het onderzoek. Andere sleutelfiguren gaven aan bereid

te zijn om ouders en jongeren te benaderen. Vervolgens is het niet meer gelukt om met deze sleutelfiguren contact te krijgen en leverde het geen aanknopingspunten op voor het interviewen van vluchtelingenkinderen.

Aangezien er onder deze sleutelfiguren slechts één Koerdische vertegenwoordiger was en deze ook de naam van een tweede contactpersoon zou doorgeven, is het niet gelukt om Koerdische vluchtelingenkinderen als aparte groep voor het onderzoek te benaderen.

In totaal hebben vier sleutelfiguren voor het organiseren van interviews met vluchtelingenkinderen een belangrijke rol gespeeld. Deze vier sleutelfiguren hebben ouders, kinderen en jongeren benaderd om hun medewerking te vragen voor het onderzoek. Twee van deze sleutelfiguren lukte het op deze manier om een aantal jongeren te vinden die wilden interviewen. Twee andere sleutelfiguren hebben ervoor gezorgd dat een aantal kinderen op een bepaald tijdstip in een bepaalde ruimte aanwezig waren zodat zij geïnterviewd konden worden. Een vijfde sleutelfiguur was wel bereid om als intermediair op te treden en interviews te regelen, maar wilde de tijd die hij daaraan kwijt was financieel vergoed zien. Aan dit verzoek kon niet tegemoet worden gekomen, omdat met deze kosten in de opzet van het onderzoek geen rekening was gehouden.

2.2 De interviews met jonge vluchtelingen

De interviews met jonge vluchtelingen hadden een tweeledig doel:

- Het in kaart brengen van ervaringen van vluchtelingenkinderen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar met betrekking tot hun huidige vrijetijdsbesteding. Het gaat om vluchtelingenkinderen die erkend zijn als vluchteling en in een gemeente in Nederland wonen.
- Jongeren zelf laten participeren in de uitvoering van het onderzoek. Volgens de opzet van het onderzoek zouden jongeren van het georganiseerde jeugdwerk en vluchtelingenjongeren in verschillende plaatsen zelf actief meedoen. De bedoeling hiervan was om hen kennis te laten maken met de leefsituatie en vrijetijdsbehoeften van jonge vluchtelingen.

Bovenstaande doelstellingen zijn bereikt, zij het dat het accent gelegd is bij de eerste doelstelling, namelijk het in kaart brengen van de vrijetijdsbesteding van bijna 300 jonge vluchtelingen. Het lukte niet altijd om aan de tweede doelstelling vast te houden, omdat niet in alle plaatsen waar interviews zijn gehouden ook jongeren bereid waren om deze interviews af te nemen. Een aantal interviews is daardoor door de onderzoekers zelf afgenomen.

SELECTIE VAN GEMEENTEN

In het onderzoeksvoorstel wordt gesproken over een gelijkmatige spreiding van interviews over 13 verschillende gemeentes in Nederland. Omdat jonge vluchtelingen verspreid over Nederland worden gehuisvest zou dit een mooie afspiegeling opleveren, was de gedachte hierachter. Bij die indeling werd gelet op gemeentegrootte en provincie. Van dit selectiecriteria is afgestapt omdat bleek dat het organisatorisch niet haalbaar was. Het betekende namelijk dat in één gemeente zowel vluchtelingenkinderen, vluchtelingenjongeren als Scoutingjongeren geworven moesten worden. Omdat we voor het werven van vluchtelingenjongeren en vluchtelingenkinderen afhankelijk waren van de contacten met vertegenwoordigers van zelforganisaties van vluchtelingen en docenten van taalscholen en er vaak ook eerst nog toestemming nodig was van de ouders, bepaalde dit in welke gemeenten de interviews uiteindelijk konden worden gehouden.

Pas als duidelijk was in welke gemeenten geïnterviewd kon worden, werd de plaatselijke Scoutinggroep benaderd met de vraag of er jongeren waren die wilden interviewen.

In alle plaatsen waar we ingangen hadden via organisaties van vluchtelingen waren ook Scoutinggroepen.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de volgende negen gemeenten:

Zwolle, Sliedrecht, Dordrecht, Rotterdam, Spijkenisse, Utrecht, Leiden, Ede en Nieuwegein. Niet alleen in de genoemde plaatsen, maar ook in kleinere gemeenten in de omgeving van deze gemeenten zijn enkele interviews met jonge vluchtelingen gehouden. Aangezien het maar om enkele interviews in deze gemeenten ging besteden we hier verder geen aandacht aan.

Qua gemeentegrootte heeft dit de volgende verdeling opgeleverd:

- twee grote steden
- drie gemeenten met meer dan 100.000 inwoners
- twee gemeenten met tussen de 50.000 en 100.000 inwoners
- een gemeente met tussen de 20.000 en 50.000 inwoners.

De gemeenten waar het onderzoek is gehouden liggen op twee na in de Randstad, waar getalsmatig ook de meeste erkende vluchtelingen zijn gehuisvest. In vergelijking met de verdeling in het onderzoeksvoorstel zijn er minder plaatsen waar is geïnterviewd en zijn er relatief meer grotere plaatsen dan plattelandsgemeenten bij het onderzoek betrokken.

INTERVIEWEN IN KOPPELS

Een tweede wijziging in de uitvoering van de interviews met de vluchtelingenkinderen betreft het interviewen door koppels. Gezien het activerende karakter van het onderzoek was in de onderzoeksopzet voorgesteld om de interviews te laten uitvoeren door koppels bestaande uit een vluchtelingenjongere en een jongere van Scouting in de leeftijd van 16 tot 25 jaar. Het

bleek meestal vanwege praktische problemen niet haalbaar om van twee wildvreemde jongeren, die elkaar alleen op een kennismakingsbijeenkomst voor het onderzoek hadden ontmoet, te vragen om een afspraak te maken voor interviews die ze samen zouden afnemen. Er is dan ook vrijwel niet in koppels geïnterviewd. Wel hebben de jongeren elkaar ontmoet tijdens de kennismakingsbijeenkomst en hebben zij zich enigszins een beeld over elkaar kunnen vormen. Het waren vooral praktische redenen, zoals planingsproblemen waarom het niet lukte om in koppels te interviewen. Er was geen weerstand om met elkaar te gaan samenwerken.

Enkele Scoutingjongeren hebben wel kinderen geïnterviewd tijdens bijeenkomsten waar vluchtelingenkinderen aanwezig waren. Dit laatste betekende echter dat het kind op een vreemde plek werd geïnterviewd, waar slechts in een enkel geval een ouder bij aanwezig was en interviewers soms veel interviews achter elkaar moesten houden. De meeste interviews zijn echter gehouden door vluchtelingenjongeren zelf. Omdat zij veel vluchtelingenkinderen kennen en zij dezelfde culturele achtergrond hebben was het voor hen gemakkelijk om toegang te krijgen tot deze kinderen. Doordat de kinderen niet altijd in dezelfde plaats woonden als de vluchtelingenjongeren en de Scoutingjongeren die zouden gaan interviewen, was het praktischer dat de vluchtelingenjongeren zelf de interviews hielden. Daarnaast was het ook de vraag of de Scoutingjongeren toestemming zouden hebben gekregen om in de vluchtelingengezinnen kinderen te interviewen. Het gevolg van deze werkwijze is dat de onderzoekers geen invloed hadden op een evenwichtige verdeling wat betreft sekse en leeftijd van de kinderen die werden geïnterviewd.

Om in contact te komen en het vertrouwen te winnen van de ouders van de vluchtelingenkinderen, waren in verschillende talen informatiefolders over het onderzoek gemaakt. Het contact met de ouders was van belang, omdat zij degenen zijn die toestemming moeten geven voor het interviewen van hun kind(eren). Daarnaast was het ook een manier om vluchtelingenjongeren te werven die zelf de interviews zouden kunnen houden. In de folders stond informatie over het doel van het onderzoek, werd de opdrachtgever van het onderzoek genoemd, werd beschreven wat er met de gegevens zou gebeuren en wat het interview concreet in zou houden. Er stond ook in genoemd dat de kinderen die geïnterviewd werden een kleine attentie kregen als beloning. In verband met de werving van de vluchtelingenjongeren stond beschreven hoeveel tijd het hen zou kosten en welke financiële vergoeding er tegenover stond. Ook voor de werving van Scoutingjongeren was een dergelijk informatiefolder gemaakt.

Tijdens de interviews met de vluchtelingenkinderen werd gebruik gemaakt van een gestructureerde vragenlijst, die vooral door middel van aankruisen kon worden ingevuld. Hier en daar was ruimte voor antwoorden op open vragen (zie bijlage 4).

In de interviews werd (beknopt) een aantal vragen gesteld over de leefsituatie van vluchtelingenkinderen, over hun vrijetijdsbesteding en hun eventuele wensen daarover.

Met ouders of verzorgers van de kinderen is niet expliciet gesproken, maar als zij toevallig aanwezig waren tijdens het interview konden de interviewers hen wel een vraag voorleggen die in de vragenlijst was opgenomen, namelijk hoe zij aankijken tegen de vrijetijdsbesteding van hun kind.

De geïnterviewde jonge vluchtelingen kregen als dank een klein presentje. De interviewers kregen voor elk afgenomen interview een vergoeding van 10,-. Dit is gedaan om, met name voor vluchtelingenjongeren, het interview aantrekkelijker te maken. Vanuit stichting VON was dit naar voren gebracht.

2.3 De interviews met jonge vluchtelingen per gemeente

In elke plaats waar interviews zijn gehouden is dit op een andere manier tot stand gekomen. Omdat de verschillen nogal groot zijn en de plaatselijke situatie bepalend is voor eventuele initiatieven in latere fasen van het onderzoek wordt per gemeente beschreven hoe de contacten in verband met de interviews tot stand zijn gekomen. Daarnaast geeft het ook inzicht in de weg waarlangs de doelgroep bereikt werd. Deze indeling in gemeenten wil niet zeggen dat de interviewers alleen jonge vluchtelingen in die plaatsen hebben geïnterviewd. Veel vaker was het zo dat de interviewers ook jonge vluchtelingen interviewden die zij in andere plaatsen kenden. Wat opviel was dat jeugdige vluchtelingen, de sleutelfiguren binnen vluchtelingenorganisaties en Scoutingjongeren over het algemeen een actieve en positieve instelling hadden wanneer het ging om het verlenen van hun medewerking aan het onderzoek.

EDE

Via een medewerker van een welzijnsorganisatie in Ede die zelf contact opnam met de onderzoekers in verband met een project in die plaats gericht op maatschappelijke participatie van vluchtelingen, werd een bijeenkomst georganiseerd met de zelforganisatie van Somaliërs, Vluchtelingenwerk en de stichting Jeugdzorg in Ede. De stichting Jeugdzorg Ede heeft contact met AMA's, afkomstig uit verschillende landen zoals Sierra Leone, Somalië, Irak, Algerije en China. De stichting Jeugdzorg Ede heeft een afdeling gericht op het begeleid wonen voor minderjarige vluchtelingen. In Ede zijn drie huizen en in Wageningen zijn zes huizen waar AMA's wonen. Besloten is om enkele interviews te houden met AMA's uit deze twee plaatsen. Vervolgens is er een interviewinstructiebijeenkomst georganiseerd waar vier leden van een plaatselijke Scoutinggroep, een Somalische ex-AMA en een medewerker van de Jeugdzorg in Ede bij aanwezig waren. De interviewers hebben in tweetallen een aantal huizen bezocht en daar alle op dat moment aanwezige

AMA's geïnterviewd. Er was steeds een medewerker van de Jeugdzorg aanwezig om het contact tussen de interviewers en de AMA's te vergemakkelijken.

LEIDEN

Ook in Leiden liep de organisatie van de interviews met de kinderen via een contactpersoon van een zelforganisatie van Afghaanse vluchtelingen, waarmee in verband met de eerste fase van het onderzoek al contact was geweest. De secretaris heeft een aantal Afghaanse ouders benaderd met de vraag of hun kinderen geïnterviewd konden worden. De secretaris kende geen Afghaanse jongeren in Leiden die hij zou kunnen vragen om te interviewen. Drie jongeren van een Scoutinggroep in Leiden waren bereid om te interviewen. Er werd een bijeenkomst georganiseerd waar eerst een korte interviewinstructie aan de jongeren werd gegeven. Daarna kwamen de ouders hun kinderen brengen die ter plekke konden worden geïnterviewd. Het waren allemaal Afghaanse kinderen. De bijeenkomst vond plaats in de ruimte waar de Afghaanse zelforganisatie regelmatig bij elkaar komt.

NIEUWEGEIN

Via een voorzitter van een landelijke Iraakse zelforganisatie hebben we enkele namen van Iraakse jongeren doorgekregen die wilden interviewen. Drie Iraakse jongeren uit Nieuwegein, Montfoort en Zeist hebben samen met drie jongeren van een Scoutinggroep in Utrecht een kennismakings- en instructiebijeenkomst gehad in verband met het interviewen. Via de Iraakse jongeren kregen we toegang tot taallessen die in een schoolgebouw in Nieuwegein werden gehouden en waar Iraakse kinderen en hun ouders uit de regio Utrecht, maar vaak ook uit andere plaatsen in Nederland, wekelijks naar toe gaan. Met name drie Scoutingjongeren hebben tijdens de pauzes Iraakse jongens geïnterviewd. Ook heeft een van de Iraakse jongeren tijdens de pauzes nog twee interviews gehouden. De meisjes mochten alleen worden geïnterviewd door een vrouwelijke interviewer, wat geen probleem opleverde omdat er een onderzoekster aanwezig was. De twee andere Iraakse jongeren hebben buiten deze bijeenkomsten nog enkele kinderen geïnterviewd. Een van de twee kende een paar Iraakse kinderen. De andere had de namen van enkele kinderen doorgekregen via een medewerker van Vluchtelingenwerk Utrecht. Deze medewerker had enkele Iraakse gezinnen benaderd in verband met het onderzoek en de namen van enkele kinderen doorgegeven aan de onderzoekers.

ROTTERDAM

Via een medewerker van Scouting Nederland en een medewerker van Vluchtelingenwerk Rijnmond kon contact gelegd worden met twee Iraanse taalscholen in Rotterdam. Op een van de Iraanse taalscholen konden de kinderen tijdens de pauzes worden geïnterviewd op een van de wekelijkse bijeenkomsten van de taallessen in een schoolgebouw in Rotterdam. Enkele Iraanse jongeren en jongeren van een Scoutinggroep in Rotterdam kregen

daar eerst een korte interviewinstructie alvorens zij de kinderen die daar aanwezig waren hebben geïnterviewd. Vooral de jongeren van Scouting hebben toen geïnterviewd. Omdat er die dag niet zoveel kinderen aanwezig waren hebben de twee Iraanse jongeren op een andere dag tijdens de pauzes Iraanse kinderen geïnterviewd. De interviewinstructie in verband met de interviews op de tweede Iraanse taalschool werd op een avond georganiseerd. Hier waren ook enkele jongeren van een Rotterdamse Scoutinggroep bij aanwezig. Uiteindelijk hebben alleen de Iraanse jongeren geïnterviewd. De jongeren van de Scoutinggroep hebben zich uiteindelijk teruggetrokken omdat zij weinig vertrouwen hadden in een betrouwbare uitvoering van de interviews. Zij achtten de kans op fraude met vragenlijsten te groot doordat de jongeren 10,- per ingevulde vragenlijst in het vooruitzicht werd gesteld. Ook speelde voor deze groep mee dat er niet zoveel tijd was voor de Scoutingjongeren om tijdens de pauzes rondom de Iraanse taallessen interviews te houden en zij daardoor het gevoel kregen niet welkom te zijn. Via de eerder genoemde medewerker van Vluchtelingenwerk Rijnmond werden twee Bosnische jongeren van een Bosnische culturele organisatie benaderd. Na een interviewinstructie hebben deze jongeren enkele Bosnische kinderen die zij kenden geïnterviewd.

SLIEDRECHT EN DORDRECHT

De voorzitter van de landelijke Iraakse zelforganisatie die ook de namen van de Iraakse jongeren in Nieuwegein e.o. had doorgegeven, had ook twee Iraakse jongeren uit Sliedrecht en Dordrecht bereid gevonden om te interviewen. Na twee individuele interviewinstructies hebben deze jongeren de vluchtelingenkinderen die zij kenden in hun woonplaats geïnterviewd. De interviewer uit Sliedrecht heeft enkele interviews samen gedaan met iemand die hij kende bij de plaatselijke afdeling van Vluchtelingenwerk. Hij heeft zowel Iraakse kinderen geïnterviewd als andere vluchtelingenkinderen.

SPIJKENISSE

In Spijkenisse was in verband met de eerste fase van het onderzoek contact tot stand gekomen met de voorzitter van een Somalisch cultureel centrum, die tevens lid is van de plaatselijke Somalische zelforganisatie. Deze contactpersoon heeft een aantal Somalische ouders benaderd om te vragen of hun kinderen geïnterviewd konden worden voor het onderzoek. Ook heeft hij aan Somalische jongeren gevraagd of zij zouden willen interviewen. Op een daarvoor speciaal georganiseerde ochtend in een wijkcentrum in Spijkenisse zouden dan eerst de jongeren komen voor de interviewinstructie. Een uur later zouden de Somalische ouders met hun kinderen komen, die dan ter plekke konden worden geïnterviewd. De Somalische jongeren zijn niet gekomen, ondanks het feit dat de Somalische contactpersoon hen de dag daarvoor nog had gebeld om hen aan de afspraak te herinneren. Omdat in deze plaats geen jongeren van Scouting waren gevraagd om mee te doen, omdat dit te kort dag was, heeft de onderzoeker samen met een van de Somalische vaders de interviews afgenomen.

UTRECHT

In Utrecht was tijdens de eerste fase van het onderzoek contact geweest met de voorzitter van een Bosnische zelforganisatie. De dochter van de voorzitter die bij het gesprek ook aanwezig was als tolk, wilde interviewen. Zij heeft andere vluchtelingenjongeren die zij kent gevraagd of zij dat ook zouden willen, maar die jongeren gaven aan daar geen zin in te hebben. Tijdens een bijeenkomst in Utrecht heeft zij samen met twee jongeren van een Scoutinggroep uit Utrecht interviewinstructie gekregen. Een van de twee Scoutingjongeren heeft een paar vluchtelingenkinderen die ze kende geïnterviewd. De Bosnische jongere heeft een groot aantal vooral Bosnische kinderen die zij kent geïnterviewd. Twee interviews heeft zij samen met de andere Scoutingjongere gehouden.

ZWOLLE

In verband met de eerste fase van het onderzoek was al contact geweest met de Afghaanse vereniging van Zwolle en omstreken. De voorzitter van deze vereniging had een aantal Afghaanse jongeren, kinderen en hun ouders benaderd met de vraag of zij mee wilden werken aan het onderzoek. Dit leverde vijf Afghaanse jongeren en een Nederlandse jongere op die de kennismakings- en instructiebijeenkomst bijwoonden. Deze bijeenkomst werd gehouden in een wijkcentrum waar de Afghaanse zelforganisatie ook regelmatig bijeenkomt. De jongeren hebben een aantal kinderen geïnterviewd waarvoor de voorzitter van de Afghaanse vereniging al toestemming had gekregen van de ouders. Daarnaast hebben de jongeren een groot aantal kinderen geïnterviewd die zij zelf kenden. Deze interviews hielden zij bij de kinderen thuis. Het waren hoofdzakelijk Afghaanse kinderen die in Zwolle en omstreken zijn geïnterviewd. Een Zwolse Scoutinggroep was ook benaderd met de vraag of er enkele jongeren waren die wilden interviewen. Het tijdstip waarop de instructiebijeenkomst gehouden werd, de zaterdagochtend, was voor hen echter niet haalbaar. Omdat de locatie alleen op dat tijdstip beschikbaar was en de vluchtelingenjongeren juist wel op dat tijdstip goed konden is besloten om de interviews alleen door de vluchtelingenjongeren te laten uitvoeren. Deze Scoutinggroep gaf aan dat zij in een later stadium graag bij het onderzoek betrokken zouden willen raken.

2.4 Lokale groepsgesprekken en landelijke consensusmeeting

In het onderzoeksvoorstel wordt gesproken over lokale groepsgesprekken met jeugdwerkorganisaties in elk van de geselecteerde gemeentes (stap 3) en over een landelijke consensusmeeting (stap 4). Beide stappen zijn naar aanleiding van ervaringen in het onderzoek gewijzigd.

De lokale groepsgesprekken zijn vervangen door telefonische interviews met participanten (interviewers en sleutelfiguren van zelforganisaties van vluch-

telingen) die betrokken waren bij eerdere fasen in het onderzoek. De medewerkers van Scouting Nederland en het Verwey-Jonker Instituut die al eerder contact hadden gehad met de participanten hebben deze telefonische interviews gehouden. Doel was om de reactie van de verschillende participanten te horen op het onderzoek, hun verdere betrokkenheid bij dit onderzoek te peilen en hen uit te nodigen voor de werkconferentie over dit onderzoek (zie paragraaf 2.5).

De landelijke consensusmeeting werd vervangen door een bijeenkomst in kleiner verband. De uitwerking hiervan is verwerkt in hoofdstuk 5. Er werden ongeveer vijftien mensen uitgenodigd. Naast de leden van de begeleidingscommissie (VON, Scouting, VWN) waren dat nog enkele medewerkers van deze organisaties, al dan niet op lokaal niveau werkzaam. Daarnaast waren een paar medewerkers van andere (jeugd-)organisaties aanwezig, die reeds bij dit onderwerp betrokken waren. Tijdens de bijeenkomst werden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en werden enkele vragen voorgelegd om de bevindingen uit het onderzoek te verdiepen.

2.5 Telefonische interviews onder participanten

Om een globale indruk te krijgen van de bevindingen van interviewers en sleutelfiguren om mee te werken aan het onderzoek, is een aantal van hen (zestien) nog opgebeld.

De interviewers, zowel de Scoutingjongeren als de vluchtelingenjongeren gaven aan dat zij het leuk vonden om op deze manier, als interviewer, bij het onderzoek betrokken te zijn. De Scoutingjongeren vonden het leuk om met jonge vluchtelingen kennis te maken en meer te weten te komen over hun leefwereld en hun vrijetijdsbesteding. Enkele andere reacties van vluchtelingenjongeren waren dat het aanleiding had gegeven om de jongeren die zij al kenden weer eens te ontmoeten of op een andere manier met hen te spreken naar aanleiding van de interviewvragen. Ook had het mensenkennis en interviewvaardigheden opgeleverd en was de financiële vergoeding soms een prettige bijkomstigheid geweest. Het was volgens een van hen ook goed dat de kinderen die geïnterviewd werden merken dat anderen in hen geïnteresseerd zijn. De interviews hebben er toe geleid dat een van de geïnterviewden lid is geworden van een plaatselijke Scoutinggroep. Eén van de interviewers wil nog een keer bij een Scoutinggroep gaan kijken.

De geïnterviewde sleutelfiguren van vluchtelingenorganisaties gaven nogmaals aan dat zij voor hun organisaties een rol zien als het gaat om een vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen, maar dat de financiën vaak een probleem zijn om die rol waar te maken. Ook speelt volgens een van hen de afstand een rol. De jongeren met een zelfde culturele achtergrond wonen verspreid over Nederland, zodat het lastig voor hen is om elkaar vaak te ontmoeten.

Alle geïnterviewden waren positief over het onderzoek en vonden het zinvol dat op deze manier aan de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen aandacht werd besteed. De meesten vonden het interessant genoeg om nog iets over de resultaten van het onderzoek terug te horen en vonden het leuk om een uitnodiging te krijgen voor de werkconferentie.

HOOFDSTUK 3

LEEFSITUATIE EN VRIJETIJDSEBESTEDING VAN JONGE VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de leefsituatie van jonge vluchtelingen in Nederland centraal. Allereerst wordt kort ingegaan op de achtergrond van de groep jonge vluchtelingen waar het onderzoek zich op heeft gericht. Een specifiek aandachtspunt in dit hoofdstuk is de vrijetijdsbesteding. De aanpassing aan de Nederlandse samenleving, de vrijetijdsbesteding in eigen kring en de mogelijke deelname van jonge vluchtelingen aan Nederlandse vrijetijdsvoorzieningen zijn onderwerpen die vooral worden besproken op basis van de gegevens die uit de interviews met de vluchtelingenorganisaties naar voren kwamen. Om een beeld te krijgen van de vrijetijdsbesteding van andere jeugdigen in de Nederlandse samenleving en om de gegevens uit dit onderzoek daarmee te kunnen vergelijken wordt een deel van dit hoofdstuk gewijd aan literatuur over de vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen.

3.2 Schets van de achtergrond van de groep jonge vluchtelingen

De jeugdigen waar het onderzoek zich op richt hebben een status als vluchteling gekregen en mogen in Nederland blijven. Om enig inzicht te krijgen in de omvang van de zes groepen waar het onderzoek zich op heeft gericht volgen hier enkele gegevens.

Van de Koerden en de Bosniërs zijn specifieke gegevens over de leeftijdsgroep 5 t/m 14 jaar niet voorhanden. Het aantal jonge vluchtelingen in de leeftijd van 5 t/m 14 jaar uit Afghanistan bedraagt ongeveer 3000, uit Irak 4500, uit Iran 3200 en uit Somalië 5000 (CBS, 1998). Onder deze laatste groep bevinden zich ook veel jonge alleenstaande minderjarigen (AMA's). In 1997 stond Somalië op de eerste plaats wat betreft het aandeel van AMA's die in Nederland asiel aanvragen (VluchtelingenWerk, 1998).

Gemeenschappelijk aan de vlucht van Afghanen, Bosniërs, Irakezen, Iraners, Koerden en Somaliërs is dat zij zich niet meer veilig voelden in hun land als gevolg van een oorlogssituatie of onderdrukking door het regime. Deze bevolkingsgroepen kregen te maken met vervolging, mishandeling, geweld en vernedering, waardoor zij zich steeds minder vrij konden bewegen. Onder de vluchtelingen bevinden zich zowel kinderen zonder als kinderen met ouders. Jonge vluchtelingen die behoren tot de hierboven genoemde bevol-

kingsgroepen zijn opgegroeid in een andere cultuur. Ze zijn zelf geboren in een van de genoemde herkomstlanden of hun ouders komen daar vandaan en hebben hun kinderen met die cultuur opgevoed. Die cultuur verschilt vaak van de Nederlandse cultuur op aspecten als de positie van de vrouw, de rol van de familie en de positie van kinderen daarin. Een andere overeenkomst tussen deze bevolkingsgroepen is dat zij vaak opgegroeid zijn met de islam, wat een rol kan spelen in de naleving van bepaalde leefregels. Dit kan vervolgens discussies geven tussen de ouders en de kinderen die opgroeien in de Nederlandse samenleving.

3.3 Vluchtelingenorganisaties over de leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen

AANPASSING AAN DE NEDERLANDSE SAMENLEVING

Zowel voor kinderen als voor volwassenen is de eerste tijd in Nederland niet prettig, al is de situatie voor hen veel beter dan in het land waaruit zij zijn gevlucht. Zij moeten in een asielzoekerscentrum verblijven, moeten accepteren dat hun leven in Nederland verder gaat, ze hebben nog geen duidelijkheid over hun toekomst, moeten wennen aan een andere cultuur en de Nederlandse taal leren. Volgens de sleutelfiguren zijn jeugdige vluchtelingen echter sneller dan volwassenen in staat, als zij weer enige zekerheid voelen, om het verleden enigszins te vergeten, zich aan te passen en opnieuw te beginnen. Een van de geïnterviewden zei het heel treffend: `kinderen blijven altijd spelen, in welke omstandigheden ze ook verkeren en kunnen daardoor makkelijk in contact komen met andere kinderen en integreren`. Ook is het zo dat kinderen de Nederlandse taal gemakkelijker oppikken dan volwassenen en jongeren die niet meer leerplichtig zijn. Kinderen die leerplichtig zijn gaan al naar school als zij nog in het asielzoekerscentrum wonen, waardoor zij meteen een daginvulling hebben. Doordat kinderen de Nederlandse taal veel sneller leren treden zij vaak als toek op voor hun ouders. Voor jongeren die niet meer leerplichtig zijn is het volgens de sleutelfiguren veel moeilijker om de dag door te komen. Zij volgen soms in het asielzoekerscentrum Nederlandse taallessen en brengen hun tijd door met sporten (voetbal, volleybal en tafeltennis).

Als gevolg van taalachterstand kunnen jeugdige vluchtelingen gemakkelijk achterstanden op school oplopen. Zij zitten soms in klassen met kinderen die jonger zijn dan hen, omdat zij het niveau van leeftijdsgenoten nog niet hebben behaald. Voor het leggen van contacten met leeftijdsgenoten is dat nadelig. Soms ook worden diploma's die jongeren al hadden behaald in het land waar zij vandaan komen in Nederland minder hoog aangeslagen, waardoor zij opleidingen opnieuw moeten volgen. Doordat kinderen eerder achterstanden in het onderwijs oplopen vanwege de Nederlandse taal die

hen minder eigen is, bestaat bij sleutelfiguren de indruk dat vluchtelingen-kinderen minder vrije tijd over hebben dan Nederlandse kinderen. Zij hebben meer tijd nodig voor het leren van de Nederlandse taal en het maken van hun huiswerk. Veel jeugdige vluchtelingen richten zich op opleiding en werk, omdat dit van belang is om te kunnen integreren in de Nederlandse samenleving.

Het leven in twee verschillende culturen, namelijk de Nederlandse cultuur op school en de eigen cultuur thuis, levert soms problemen op bij het aangaan van contacten met leeftijdsgenoten op school. Volgens een Iraanse sleutelfiguur zijn vriendschappen tussen jongens en meisjes lastig vanwege andere opvattingen in de Iraanse cultuur ten aanzien van de positie van de vrouw. Daarnaast hebben kinderen als zij in de puberteit komen net als hun Nederlandse leeftijdsgenoten met hun ouders strijd over dingen die zij anders willen. In vluchtelingengezinnen is de strijd vaak nog verdergaand omdat de Nederlandse cultuur waar vluchtelingenjongeren op school mee te maken krijgen vaak heel veel verschilt van de cultuur waar hun ouders mee zijn opgevoed. Het is voor ouders vaak moeilijk om te bepalen hoe streng zij voor hun kinderen moeten zijn en of zij vast moeten blijven houden aan de naleving van de normen en waarden van hun eigen cultuur.

INTERESSES OP HET GEBIED VAN VRIJETIJSBESTEDING

In de landen waar de jonge vluchtelingen vandaan kwamen waren voetbal en zwemmen vaak populaire bezigheden. Het zijn allebei bezigheden die goedkoop zijn en op veel plekken gedaan kunnen worden. Zwemmen deden meisjes ook als dat maar gescheiden plaatsvond van de jongens. In de landen waar de islam grote invloed heeft op het dagelijks leven is het gebruikelijk dat jongens en meisjes tot hun 13e jaar met elkaar mogen spelen, maar dat zij daarna in gescheiden werelden hun vrije tijd doorbrengen. Dit i.v.m. het belang dat gehecht wordt aan de maagdelijkheid van meisjes en om het risico op ongewenste zwangerschap zo klein mogelijk te maken. In de Nederlandse situatie levert dat soms problemen op, zoals bijvoorbeeld bij de zwemles als dat met meisjes en jongens gemengd is.

De jongens zijn vaak buiten op straat en de wat oudere meisjes zijn veel binnen om hun moeder te helpen bij de verzorging van de kinderen en het huishouden. Een van sleutelfiguren gaf aan dat het leven en dus de vrijetijdsbesteding van jongens zich vooral op straat afspeelt.

Jonge vluchtelingen hebben in Nederland volgens de sleutelfiguren vergelijkbare behoeften als Nederlandse kinderen als het gaat om de invulling van hun vrije tijd. Zo willen ze graag computerspelletjes doen, videofilms kijken, naar de bioscoop, muziek luisteren en lid zijn van een sportclub. Vooral voetbal is een populaire sport. Het probleem is echter dat dit allemaal geld

kost. Vluchtelingengezinnen die veelal rond moeten komen van een bijstandsuitkering kunnen dat niet opbrengen, waardoor jonge vluchtelingen hun vrije tijd niet kunnen invullen zoals ze dat zouden willen. Soms proberen ouders er wel geld voor vrij te maken, omdat zij het erg belangrijk vinden dat hun kind naar een sportclub kan.

Zowel ouders als jeugdige vluchtelingen zelf zijn volgens de sleutelfiguren terughoudend als het gaat om discobezoek en uitgaan voor de wat oudere kinderen. Ouders willen hun kinderen beschermen voor slechte invloeden van de Nederlandse maatschappij, zoals drugs- en alcoholgebruik, criminaliteit en de veel vrijere omgang tussen jongens en meisjes. Veelal heeft dat te maken met de naleving van de leefregels van de islam. Tussen ouders bestaan verschillen in de manier waarop zij hun kinderen opvoeden met deze leefregels.

VRIJETIJSBESTEDING IN EIGEN KRING

Een ander aspect ten aanzien van de vrijetijdsbesteding, wat in alle interviews met de sleutelfiguren naar voren kwam, is dat vluchtelingen en hun kinderen veel behoefte hebben om in hun vrije tijd vrienden en familieleden te ontmoeten. Het versterken van de eigen cultuur is voor de jeugdigen van belang omdat zij daar hun identiteit aan kunnen ontlenen en er zelfvertrouwen door krijgen. Het geeft hen een bepaalde vertrouwdheid in een samenleving die totaal nieuw voor hen is. Contacten met andere vluchtelingenjongeren, taallessen in hun moedertaal, ontmoetingen met culturele aspecten zoals muziek en dans zijn manieren om die identiteit te versterken.

Een belemmering voor het ontmoeten van anderen is dat vluchtelingen verspreid over Nederland wonen, waardoor het vaak te kostbaar wordt om elkaar regelmatig te ontmoeten.

In de grotere steden, waar veel mensen leven die eenzelfde culturele achtergrond hebben, ontstaan zelforganisaties van bepaalde vluchtelingengroepen, waar kinderen en jongeren elkaar kunnen ontmoeten. Soms zijn er aparte jongerenorganisaties of specifieke activiteiten die voor kinderen of jongeren georganiseerd worden, zoals sportactiviteiten, taallessen of een maandelijks nieuwsbrief, waar zowel in het Nederlands als in de eigen taal stukjes staan over aspecten van de Nederlandse samenleving. De stukjes voor kinderen zijn bedoeld om hen hun eigen taal te leren. De taallessen trekken veel jeugdige vluchtelingen. Deze lessen worden vaak op woensdagmiddag, zaterdag of zondag gegeven.

De gerichtheid op contacten met leeftijdsgenoten met een zelfde culturele achtergrond maakt wellicht ook dat jeugdige vluchtelingen en hun ouders onbekend zijn met de mogelijkheden binnen het Nederlandse jeugdwerk. Daarnaast is ook sprake van een terughoudendheid van ouders als het gaat om het leggen van contacten met voor hen nieuwe Nederlandse organisaties. De angst dat er rare dingen met hun kinderen kunnen gebeuren gelet op de vrijheid die er in Nederland is wordt nog eens versterkt door berichten in de media over seksuele vergrijpen van Nederlandse jeugdleiding e.d..

De meeste sleutelfiguren waren niet of nauwelijks bekend met Scouting. Als ze er wel bekend mee waren was dat veelal in het land van herkomst. Een van de sleutelfiguren had twee jaar geleden contact gehad met een medewerker van Scouting. Deze had via de sleutelfiguur een folder met de activiteiten van Scouting onder de aandacht van ouders van jonge vluchtelingen willen brengen. De reacties van de ouders waren over het algemeen terughoudend geweest, omdat zij bang waren dat hun kinderen er slechte manieren zouden leren, zoals alcohol- en drugsgebruik.

Welke mogelijkheden jonge vluchtelingen hebben om hun vrije tijd in te vullen hangt daarnaast ook af van de plaats waar zij wonen en de activiteiten die vanuit Vluchtelingenwerk en de gemeente worden ondernomen. De mogelijkheden van zelforganisaties om activiteiten voor jeugdige vluchtelingen op te zetten zijn over het algemeen groter in plaatsen die groter zijn en waar meer vluchtelingen van dezelfde bevolkingsgroep wonen. Wellicht dat jeugdigen in kleinere plaatsen eerder behoefte hebben aan activiteiten die Nederlandse jeugdorganisaties aanbieden.

3.4 De leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in de literatuur

Vanuit de literatuur komt het volgende beeld naar voren over vluchtelingenkinderen.

Alle kinderen hebben in ieder geval te maken met aanpassingsmoeilijkheden en taalproblemen als ze in Nederland komen. Niet alle, maar veel gevluchte kinderen hebben veel voor hun kiezen gekregen. Zij kunnen zelf slachtoffer zijn geworden van geweldservaringen in het land waar zij vandaan zijn gekomen. Of zij hebben veel last van de spanningen die bij hun ouders of andere volwassenen in hun omgeving optreden als gevolg van traumatische ervaringen. In ieder geval heeft elk gevlucht kind te maken gehad met een gedwongen verhuizing naar een ander land en het achterlaten van familieleden, vriendjes, huisdieren of bezittingen die een emotionele betekenis hadden. Jongeren die zonder ouders zijn gevlucht hebben het vaak extra zwaar omdat zij geen steun en begeleiding hebben van een ouder. Voor jeugdige

vluchtelingen kunnen traumatisering en ontworteling er toe leiden dat het voor hen moeilijk is om een gevoel van eigenwaarde te ontwikkelen (de Veer, 1998). Wat vluchtelingenkinderen met elkaar gemeen hebben volgens van Sambeek en Tuk (1998) is dat hun basisveiligheid is weggefallen. Kinderen kunnen vaak niet bij hun ouders terecht voor steun omdat deze zelf bezig zijn met de verwerking van hun eigen problemen.

Bij jongeren die alleen naar Nederland zijn gekomen (alleenstaande minderjarige asielzoekers) speelt ook mee dat zij voortijdig een volwassen rol moeten aannemen. Hun basisveronderstellingen over zichzelf, anderen en het leven zijn door elkaar geschud, waardoor het voor hen moeilijk is om hun identiteit te vormen. Ze zien de toekomst vaak somber in. Jongeren zoeken vaak spanning en gevaar op om daarmee de controle over angst en stress terug te krijgen. Bij veel AMA's ontstaan depressieve reacties en gedragsproblemen (Snijders en van Wel, 1995).

In een onderzoek naar de gezondheidssituatie van vluchtelingenkinderen in asielzoekerscentra (Mooren e.a., 1993) komt naar voren dat in vergelijking met Nederlandse kinderen van dezelfde leeftijd asielzoekerskinderen vaker moeite hebben met het spelen met andere kinderen, ze vaker nerveus zijn, bang (in het donker of om alleen te zijn), somber en verlegen. Deze uitkomsten waren gebaseerd op wat ouders van vluchtelingenkinderen hadden ingevuld in gezondheidsvragenlijsten.

Een groep die er wat uitspringt als het gaat om de problemen die ze in Nederland tegenkomen zijn Somalische kinderen en jongeren, waaronder veel alleenstaande jongeren. Oorzaken die daarvoor genoemd worden is de overgang van het leven in een maatschappij die gebaseerd is op een clanstructuur zoals in Somalië naar het leven in een individueel ingestelde samenleving zoals in Nederland. Daarnaast speelt mee dat Somalische ouders in vergelijking met andere migrantengroepen veel hoger opgeleid zijn en dat zij streven naar een hoog opleidingsniveau van hun kinderen. Een andere oorzaak kan gezocht worden in de oorlogstrauma's die zij opliepen in het land waar zij vandaan kwamen. De hoge verwachtingen gecombineerd met de gevolgen die kinderen ondervinden van traumatische ervaringen blijken vaak tot teleurstellingen te leiden. Hierdoor ontstaan veel conflicten tussen ouders en kinderen. Het aantal Somalische kinderen en jongeren met problemen is aanzienlijk (Kattestaart, 1997; Pels, 1999; de Wit, 1994).

Behoeftte aan eigen cultuur versus Nederlandse cultuur levert vaak problemen op tussen jeugdige vluchtelingen en hun ouders. Naar aanleiding van interviews met jonge vluchtelingen in de leeftijd 14-20 jaar, kwam naar voren dat zij graag met jongeren willen optrekken die een vergelijkbare culturele achtergrond hebben. Culturele activiteiten, sport en andere recreatieve activiteiten zijn van belang voor de jongeren omdat zij een bijdrage leveren aan het zelfvertrouwen van de jongeren en sociale uitsluiting voorkomen. De

jongeren zien een belangrijke taak weggelegd voor Vluchtelingenwerk en de zelforganisaties van vluchtelingen (Het Jongeren Comité Nabard Culturele Associatie-Nederland, 1998).

Uit onderzoek dat gehouden is onder vluchtelingenjongeren in Nederland in de leeftijd van 16 tot 30 jaar (de Miranda, 1990) komt naar voren dat de invulling van de vrije tijd als een knelpunt wordt ervaren. Al ligt de leeftijd van deze groep hoger dan de groep waar het huidige onderzoek zich op richt, toch zijn er wel enige overeenkomsten te vinden met de vrijetijdsbesteding van jongere kinderen. De jongeren zijn nauwelijks lid van een Nederlandse vereniging. De jongeren wisten in een groot aantal gevallen niet dat er in hun woonplaats algemene vrijetijdsvoorzieningen waren, maar nog veel vaker waren geldgebrek en de aanwezigheid van onaardige mensen redenen om geen gebruik te maken van algemene voorzieningen. Daarentegen was bijna de helft van de 54 geïnterviewde jongeren in dat onderzoek wel lid van een eigen vereniging die zich richtte op politiek, cultuur of sport. Participatie aan activiteiten binnen de eigen organisaties is volgens de onderzoeker van belang omdat het het isolement van jongeren kan doorbreken en zij er sociale vaardigheden kunnen ontwikkelen.

3.5 Vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen

Naar de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen is nauwelijks onderzoek gedaan. Er is wel materiaal over de vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdige allochtonen en Nederlandse jeugdigen.

Zo is er in 1993 een groot landelijk onderzoek gedaan naar de vrijetijdsbesteding van jeugdigen tot 12 jaar (Peeters en Woldringh, 1993). Uit dit onderzoek komt naar voren dat tweederde van de kinderen van vier jaar en ouder lid is van een club of vereniging, oudere kinderen vaker dan jongere kinderen. Bijna de helft van de kinderen is lid van een sportclub, muziek en ballet komen op de tweede plaats. 70% van de kinderen sport ook buiten verenigingsverband. Als kinderen ouder worden gaan ze meer aan sport doen. Tweederde van de kinderen geeft aan een hobby te hebben. De meeste kinderen vanaf acht jaar lezen boeken. De helft van de kinderen van 8 tot 11 jaar kijkt gemiddeld 10 uur per week televisie. Televisie kijken en lezen neemt toe met de leeftijd van de kinderen. In dit onderzoek is onderscheid gemaakt tussen de vrijetijdsbesteding van verschillende sociale klassen. Naar voren komt dat kinderen uit gezinnen met een hogere sociaal-economische status vaker lid zijn van een club of vereniging (77%) dan kinderen uit gezinnen met een lagere sociaal-economische status (57%). Kinderen uit gezinnen met een hogere sociaal-economische status gaan vaker naar een muziekschool of balletles, wat volgens de onderzoekers direct verband houdt met het inkomen van de ouders. Ten aanzien van het lidmaatschap van een sportclub is het verband met de hoogte van het inkomen afwezig, ook al zijn kinderen uit een hogere sociaal-economische klas-

se vaker lid van een sportclub. Kinderen uit een lagere sociaal-economische klasse gaan wel vaker naar een jeugd-, club- of buurthuis. Uit het onderzoek komt verder naar voren dat jongens vaker lid zijn van een sportclub dan meisjes.

Uit het onderzoek naar jongeren dat door het SCP in 1992 is verricht blijkt dat van de jongste groep die zij in dat onderzoek onderscheiden, de groep 12-tot en met 15-jarigen, ongeveer 65% lid is van een sportvereniging. Het verschil tussen meisjes en jongens is zeer klein, respectievelijk 60,5% en 66,4% (SCP, 1992).

Karsten (1995) schreef in verband met de vrijetijdsbesteding van stadskinderen van ouders die buiten Nederland geboren zijn en tot de lagere sociale klassen behoren dat zij thuis veel minder speelgoed hebben en minder vaak lid zijn van kinderclubs dan Nederlandse kinderen.

Andere studies over vrijetijdsbesteding richten zich vaker op een beperkte groep kinderen, zoals bijvoorbeeld Marokkaanse kinderen in de leeftijd van 8-12 jaar (Instituut Jeugd en Welzijn, 1993), de vrijetijdsbesteding van Amsterdammertjes (Stedelijk Beheer/ISR, onderafdeling Recreatie, 1996), Allochtonen en recreatie (Stichting Recreatie, Kennis en Innovatie Centrum, 1998), Vrijetijdsbesteding van kinderen op scholen met Verlengde Schooldagexperimenten (van Erp en Koopman, 1996), Jong zijn in Zwijndrecht (Kees, 1996).

Uit het onderzoek van Erp en Koopman (1996) blijkt dat 51% van de kinderen lid is van een club of een vereniging, het gaat met name om sportclubs. Slechts 30% van de Turkse en Marokkaanse kinderen is lid van een vereniging, 55% van de Surinaamse kinderen en 70% van de Nederlandse kinderen. De activiteiten die kinderen het meest ondernemen zijn buiten spelen of bij iemand anders spelen. Buiten spelen werd vaker door jongens gedaan, bij een ander spelen werd vaker door meisjes gedaan. Of de kinderen net zo vaak televisie kijken of lezen als de kinderen in het huidige onderzoek is niet bekend, omdat daar niet expliciet naar is gevraagd.

De rapportage over allochtonen en recreatie (Stichting Recreatie, 1998) geeft een overzicht van de vrijetijdsbesteding van verschillende groepen allochtonen, waarbij ook gelet is op een onderverdeling naar sekse en leeftijd. Er zijn verschillende groepen waar iets over gezegd wordt, namelijk Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse kinderen. Over de vrijetijdsbesteding van Turkse en Marokkaanse kinderen wordt gezegd dat deze in vergelijking met de vrijetijdsbesteding van Nederlandse kinderen een minder gevarieerd activiteitenpatroon hebben. De allochtone jongens zijn vaker gericht op een leven buitenshuis en de meisjes zijn sterk gericht op binnenshuis spelen en later gericht op de huishouding. Dit laatste verschil geldt ook voor de Antilliaanse en Surinaamse jongens en meisjes. Turkse kinderen voetballen vaak in teamverband, zijn thuis met familie, kijken televisie, lezen, schrijven,

kleuren, spelen binnenshuis en zwemmen. Broertjes en zusjes zijn vaak de speelkameraadjes.

Uit een onderzoek van Stedelijk Beheer (1996), komt naar voren dat de helft van de 454 ondervraagde Amsterdamse kinderen lid waren van een club of vereniging. Ook bleek uit dat onderzoek dat vooral allochtone meisjes minder vaak lid zijn van een club of sportvereniging dan allochtone jongens. En dat autochtone kinderen vaker lid zijn dan allochtone kinderen. De autochtone kinderen zitten vaker op muzieklés of zijn lid van een muziekvereniging. In de Amsterdamse wijken waar vooral Nederlandse kinderen wonen, was 10% lid van meer dan één club of vereniging. De kinderen met in Nederland geboren ouders werden beduidend vaker dan allochtone kinderen in hun vrije tijd begeleid door hun ouders, vaak met de auto, naar allerlei clubs en verenigingen. De sportclubs zijn de belangrijkste verenigingen waar de kinderen lid van zijn. Als er meer voorzieningen in de buurt zijn, dan blijken er meer kinderen lid te zijn van een vereniging. Een kwart van de kinderen in dit onderzoek gaf aan nooit buiten te spelen. 40% van de kinderen speelt iedere dag buiten. Allochtone meisjes, vooral Turkse en Marokkaanse, spelen veel minder vaak buiten.

Ten aanzien van de activiteiten van kinderen binnenshuis kwam uit het onderzoek onder Amsterdamse kinderen eveneens naar voren dat televisie kijken de activiteit is die zij het meest doen. Op de tweede plaats staat lezen. De autochtone Amsterdamse kinderen bleken een gevarieerder activiteitenpatroon binnenshuis te hebben dan de allochtone kinderen. De allochtone kinderen bleken wat vaker met hun broertjes en zusjes te spelen dan de Nederlandse kinderen. De verklaring die daarvoor werd gegeven is dat de allochtone kinderen vaker uit grotere gezinnen komen.

Ook uit het behoefteonderzoek dat door het Instituut Jeugd en Welzijn in Amsterdam-Noord is gehouden (1993) blijkt dat de kinderen, hun ouders en sleutelfiguren veel ideeën hebben over de activiteiten die aansluiten bij wat kinderen in hun vrije tijd zouden willen doen. De kinderen willen graag sporten, een plek hebben waar ze binnen kunnen lopen om spelletjes te doen, computerlessen te volgen of waar zij kunnen dansen. Een voorwaarde voor hen is wel dat de georganiseerde activiteiten niet te duur zijn omdat de ouders meestal rond moeten komen van een uitkering. De kinderen die waren geïnterviewd zijn vooral Marokkaanse kinderen en een klein aantal Turkse, Surinaamse en Nederlandse kinderen.

Uit onderzoek naar jeugdigen in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar in Zwijndrecht komt eveneens naar voren dat jongens vaker dan meisjes lid zijn van een sportclub. Ten aanzien van een aantal andere activiteiten (zoals lidmaatschap van de bibliotheek, dansen, discotheekbezoek) is dat echter omgedraaid (Kees, 1996).

3.6 Samenvatting

De leefsituatie en vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in Nederland zijn in dit hoofdstuk bekeken vanuit de uitkomsten van de interviews met vertegenwoordigers van vluchtelingenorganisaties en vanuit de literatuur.

Vanuit vluchtelingenorganisaties wordt aangegeven dat jonge vluchtelingen over het algemeen minder moeite hebben met het aanleren van de Nederlandse taal dan oudere vluchtelingen. Dit maakt het voor hen, ondanks het aanpassen, makkelijker om de Nederlandse samenleving te leren kennen, zich er een weg in te banen en contacten te leggen. In vergelijking met Nederlandse jeugdigen kost het jonge vluchtelingen echter meer tijd om huiswerk te maken en houden zij minder vrije tijd over. Jonge vluchtelingen hebben soms problemen omdat zij het moeilijk vinden om in twee verschillende culturen op te groeien, de Nederlandse op school en de eigen cultuur thuis. Jonge vluchtelingen hebben vergelijkbare behoeften als het gaat om de invulling van hun vrije tijd. In de landen van herkomst waren voetbal en zwemmen favoriete bezigheden. In Nederland kunnen ze dat ook doen, alleen levert gemengd zwemmen soms problemen op voor meisjes vanwege het belang dat in hun cultuur gehecht wordt aan hun maagdelijkheid. Oudere meisjes brengen hun vrije tijd vaker binnenshuis door en jongens vaker buitenshuis. De financiën vormen regelmatig een belemmering voor jonge vluchtelingen om hun vrije tijd zo in te vullen als ze zouden willen.

Jonge vluchtelingen hebben een sterke behoefte om met leeftijdsgenoten op te trekken met een vergelijkbare culturele achtergrond. De behoefte om ergens bij te horen en mensen te ontmoeten met een vergelijkbare culturele achtergrond is voor hen ook van belang om een nieuwe identiteit op te bouwen. Vanuit organisaties van vluchtelingen worden vooral in de grotere steden activiteiten georganiseerd, sommige specifiek gericht op kinderen en jongeren. Het kan om taalles, sportactiviteiten, informatiebijeenkomsten of muziekavonden gaan. Soms staan deze activiteiten open voor Nederlandse jeugdigen. Jonge vluchtelingen en hun ouders zijn vaak nauwelijks op de hoogte van het Nederlandse vrijetijdsaanbod voor jeugdigen. Daarnaast willen ouders hun kinderen beschermen voor slechte invloeden vanuit de Nederlandse maatschappij (drugs- en alcoholgebruik, de vrijere omgang tussen jongens en meisjes en criminaliteit), waarvan ze denken dat deze binnen Nederlandse jeugdorganisaties ook voorkomen.

Vanuit de literatuur over jonge vluchtelingen komt naar voren dat zij problemen kunnen ervaren vanwege de moeilijke periode die ze achter de rug hebben voordat zij naar Nederland kwamen. Daarnaast komt naar voren dat het juist voor jonge vluchtelingen moeilijk is om hun identiteit te ontwikkelen. Een deel van hen heeft last van spanningen en voelt zich te weinig gesteund door hun ouders omdat deze bezig zijn met de verwerking van hun eigen

problemen. Dit laatste speelt nog sterker voor jonge vluchtelingen die zonder ouders naar Nederland zijn gekomen.

Geldgebrek, behoefte aan ontmoeting met jeugdigen met dezelfde culturele achtergrond en onbekendheid met het Nederlandse aanbod voor jeugdigen komen ook in de literatuur naar boven als knelpunten bij het invullen van de vrije tijd.

Uit onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen komt naar voren dat tweederde van deze jeugdigen lid is van een club of vereniging. 57% van de kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar uit gezinnen met een lagere sociaal-economische status is lid van een vereniging, voor kinderen uit gezinnen met een hogere sociaal-economische status is dat 77%. Sport, televisie kijken en lezen zijn populair. Jongens zijn vaker lid van een sportclub dan meisjes.

Het globale beeld dat uit studies over de vrijetijdsbesteding van allochtone jeugdigen naar voren komt is dat zij minder vaak lid zijn van een club of vereniging dan autochtone kinderen. Allochtone meisjes brengen hun vrije tijd vaker binnenshuis en jongens vaker buitenshuis door.

HOOFDSTUK 4

JONGE VLUCHTELINGEN EN HUN OUDERS OVER HUN VRIJETIJSBESTEDING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vrijetijdsbesteding van de geïnterviewde jonge vluchtelingen in kaart gebracht. Na een korte beschrijving van enkele achtergrondkenmerken van de geïnterviewde jonge vluchtelingen, worden de uitkomsten van de interviews met hen besproken. Verschillende aspecten van vrijetijdsbesteding worden besproken, namelijk activiteiten in ongeorganiseerd en georganiseerd verband, met wie de jonge vluchtelingen in hun vrije tijd optrekken en welke activiteiten zij in hun vrije tijd graag zouden willen gaan doen. Ook wordt in dit hoofdstuk kort ingegaan op hoe ouders of verzorgers die aanwezig waren tijdens de interviews met de jonge vluchtelingen tegen de vrijetijdsbesteding van hun kind aankijken.

4.2 Kenmerken van de geïnterviewde groep jonge vluchtelingen

In totaal zijn voor dit onderzoek 282 jeugdige vluchtelingen geïnterviewd in 9 verschillende plaatsen in Nederland. Het gaat om de volgende plaatsen: Ede, Nieuwegein, Utrecht, Zwolle, Rotterdam, Dordrecht, Sliedrecht, Spijkensisse en Leiden. Sommige jonge vluchtelingen wonen in kleinere gemeenten rondom de genoemde plaatsen. De meeste interviews zijn gehouden in Zwolle en Rotterdam.

LAND VAN HERKOMST

Van de vluchtelingengroepen waar het onderzoek zich op richt zijn Irak, Iran en Afghanistan het best vertegenwoordigd als gekeken wordt naar de landen waar de geïnterviewde jonge vluchtelingen vandaan komen. Omdat er vrij weinig jonge Koerdische vluchtelingen zijn geïnterviewd, zijn de Koerden ondergebracht bij de landen waar zij vandaan komen, zoals Irak, Iran, Turkije en Syrië.

In totaal zijn 78 Iraakse, 69 Iraanse, 50 Afghaanse, 25 Bosnische en 24 Somalische jeugdigen geïnterviewd. Van de drie eerste groepen zijn bijna twee keer zoveel jongens als meisjes geïnterviewd. Bij de Bosnische en Somalische jonge vluchtelingen zijn juist meer meisjes dan jongens geïnterviewd. De overige 36 geïnterviewde jonge vluchtelingen komen uit verschillende landen, zoals Algerije, China, Eritrea, Libanon, Sierra Leone, Syrië, Turkije

e.d.. Dertien jonge vluchtelingen uit deze laatst genoemde groepen waren AMA's.

DUUR VAN HET VERBLIJF IN NEDERLAND

Ongeveer een derde van de jonge vluchtelingen woont twee jaar of korter in Nederland. Hieronder bevinden zich ook enkele kinderen die in een asielzoekerscentrum wonen. De overigen wonen langer dan twee jaar in Nederland. Slechts 4% van de geïnterviewde jonge vluchtelingen woont langer dan acht jaar in Nederland.

GESLACHT EN LEEFTIJD

Onder de 282 geïnterviewde jonge vluchtelingen bevonden zich iets meer jongens dan meisjes, 169 jongens (60%) en 113 meisjes (40%). Er zijn iets meer jeugdigen van onder de 12 jaar, namelijk 161 (bijna 60%) dan jeugdigen van boven de 12 jaar, namelijk 108 (ruim 40%) geïnterviewd. Daarnaast zijn er ook 13 jongeren tussen de 17 en 22 jaar geïnterviewd. Het gaat in dit geval om Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's), een kleine specifieke groep jongeren waar het onderzoek zich ook op richt.

ONDERWIJS

Bijna 60% van de geïnterviewde jeugdigen gaat naar de basisschool en bijna 40% volgt een opleiding in het voortgezet onderwijs. De ene helft van deze laatste groep volgt een opleiding op lager niveau (MAVO/MBO/LBO/VBO) en de andere helft een opleiding op hoger niveau (HAVO/Atheneum/Gymnasium). 6% van de geïnterviewden gaat naar een internationale schakelklas.

Het grootste deel van de jonge vluchtelingen (tweederde) gaat naar een school in de plaats waar zij wonen. Dat dit aantal hoog ligt heeft te maken met het feit dat verreweg de meeste vluchtelingen in een grotere stad wonen en dat bijna 60% van de jonge vluchtelingen jonger dan 12 is en nog op de basisschool zit.

Tweederde van de geïnterviewden vindt dat zij de Nederlandse taal goed genoeg kunnen spreken en lezen. Een kwart geeft aan niet altijd de Nederlandse taal goed genoeg te kunnen spreken. Slechts eenderde van de jonge vluchtelingen die korter dan twee jaar in Nederland wonen vindt dat zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Doordat bijna alle geïnterviewden dagelijks naar school gaan, met Nederlandse leeftijdsgenoten optrekken en de meeste geïnterviewden al geruime tijd in Nederland wonen, is het vrij logisch dat de Nederlandse taal voor de meesten niet of slechts zo nu en dan lastig is. Slechts 11%, met name kinderen die op de basisschool zitten, volgt extra Nederlandse- taallessen.

WOONSITUATIE

Ruim 90% van de jeugdige vluchtelingen woont samen met familie, meestal met zowel vader, moeder, broers en/of zussen. Ongeveer 10% woont zonder vader, maar wel met moeder, broers en/of zussen.

Daarnaast zijn er 21 AMA's geïnterviewd die zelfstandig wonen in een huis specifiek voor AMA's. Drie daarvan wonen samen met een broer in een huis voor AMA's.

WELZIJN

Het grootste deel van de geïnterviewde jonge vluchtelingen (bijna 80%) voelt zich prettig in Nederland. De andere 20% voelt zich soms minder prettig of helemaal niet prettig. Daarnaast geeft ongeveer 20% van de jeugdigen aan wel eens geplaagd te worden omdat zij uit een ander land komen. Het gaat vooral om kinderen die jonger dan twaalf zijn. De jonge vluchtelingen uit Iran en Bosnië geven het minst vaak aan dat zij geplaagd worden, respectievelijk 12% en 4%. Voor de jonge vluchtelingen uit Somalië, Afghanistan en Irak zijn die percentages respectievelijk 21%, 28% en 32%.

4.3 Vrijtijdsbesteding

De vrijtijdsbesteding van de jeugdige vluchtelingen is bekeken op een aantal aspecten: Wat doen jonge vluchtelingen in hun vrije tijd, wat doen ze in georganiseerd en ongeorganiseerd verband, binnenshuis en buitenshuis, met wie gaan zij om in hun vrijetijd, wat doen ze vooral in het weekend en wat doen ze na schooltijd, welke dingen zouden zij nog graag willen doen in hun vrije tijd en welke belemmeringen zijn er om dat daadwerkelijk te kunnen doen? Deze aspecten zijn met name bekeken op sekse en leeftijd, omdat daar de meeste verschillen gevonden zijn. Op de andere achtergrondkenmerken zijn weinig verschillen gevonden.

ACTIVITEITEN IN ONGEORGANISEERD VERBAND

Bij de activiteiten die jeugdige vluchtelingen in hun vrije tijd in ongeorganiseerd verband doen is onderscheid te maken tussen activiteiten binnenshuis en activiteiten buitenshuis.

Tabel 1: Activiteiten in ongeorganiseerd verband, uitgesplitst naar sekse en leeftijd (%)

Activiteiten	Sekse		Leeftijd		Totaal %
	Jongens/meisjes		6-12 jr.	12-16 jr.	
Binnenshuis					
TV/video kijken	97	100	98	99	98
Lezen	82	*89	88	81	85
Helpen in huis	76	*88	77	*88	82
Spelletjes doen	78	74	*92	59	76
Muziek luisteren	73	80	70	*85	76
Knutselen e.d.	67	73	*85	49	70
Spelen met/ Zorgen voor broer(s) en/of zus(sen)	60	59	*69	51	60
Buitenshuis					
Naar de stad/winkelen	85	91	*83	93	87
Fietsen	*88	78	84	84	84
Buiten spelen (op straat/in speeltuin)	*76	62	83	60	71
Familiebezoek	68	68	71	71	68
Naar zwembad/strand	67	67	58	49	67
Park/kinder- Boerderij/bos	52	63	*67	42	56
Sporten op straat	*53	34	58	49	55

*Significant bij p. < ,05

Bovenaan in de lijst van activiteiten die door jeugdigen *binnenshuis* worden gedaan staat televisie(en video) kijken. In totaal kijkt 98% van de jonge vluchtelingen vaak of soms naar de televisie. Daarnaast wordt er door 85% van de jonge vluchtelingen gelezen. Spelletjes doen, knutselen en naar muziek luisteren wordt door ruim 70% van de kinderen soms of vaak gedaan. Het zijn met name de jongere kinderen van onder de twaalf jaar, die knutselen, iets verzamelen, spelletjes doen en veel lezen.

Iraakse kinderen springen eruit als het gaat om het lage aantal dat aangeeft naar muziek te luisteren.

Veel jonge vluchtelingen helpen hun ouders in huis (82%) of spelen en zorgen voor zusjes en/of broertjes (60%). Met name meisjes geven aan dat zij vaak in huis helpen, terwijl jongens vaker zeggen dat zij dat zo nu en dan doen. Kinderen van onder de twaalf spelen of zorgen vaker voor hun broers en/of zussen dan oudere kinderen.

Bij de activiteiten *buitenshuis* staan winkelen en naar de stad gaan bovenaan (87%)

De meisjes doen dat vaak, de jongens doen dat meer zo af en toe. Fietsen wordt door 84% van de jonge vluchtelingen gedaan. Een op de vijf meisjes fietst nooit, bij de jongens is dat een op de tien. Buitenspelen, familiebezoek

en naar het zwembad gaan wordt door ongeveer 70% van de jonge vluchtelingen soms of vaak gedaan.

Naar het park en spelen/sporten op straat wordt door ruim de helft van de geïnterviewde jonge vluchtelingen gedaan. Meisjes die jonger dan twaalf zijn gaan vaker naar het park als zij naar buiten gaan terwijl jongens van onder de twaalf vaker buiten op straat sporten (vooral voetbal). Daarnaast gaat ongeveer de helft van de jonge vluchtelingen soms naar de dierentuin. Deze activiteiten worden vooral gedaan door kinderen van onder de twaalf.

Van de overige genoemde activiteiten buitenshuis geeft een derde van het totaal aantal geïnterviewde vluchtelingen aan wel eens een museum te bezoeken, naar het circus of naar een muziek- of toneelvoorstelling te gaan. Ongeveer de helft van de jonge vluchtelingen gaat soms naar de bioscoop. Bij dit laatste valt op dat zeer weinig Iraakse, Afghaanse en Somalische jeugdigen naar de film gaan. Ongeveer de helft van de jonge vluchtelingen van boven de twaalf komt in cafés of disco's. Slechts 13% geeft aan daar vaak naar toe te gaan, de overige 32% geeft aan dat soms te doen. Ook bij de activiteiten dansen en muziek luisteren valt op dat de Iraakse jeugdigen in vergelijking met de Iraanse kinderen, die qua groep en leeftijdsverdeling redelijk in de richting komt van de Iraakse geïnterviewde groep, minder deelnemen aan deze activiteiten. Dit verschil is mogelijk te verklaren uit het feit dat de Iraakse kinderen via taallessen zijn benaderd en veelal worden opgevoed vanuit een islamitische geloofsovertuiging. De daaruit voortvloeiende leefregels spelen mogelijk een rol in de invulling van de vrijetijdsbesteding van kinderen.

ACTIVITEITEN IN GEORGANISEERD VERBAND

Tabel 2: lidmaatschap (sport-)verenigingen uitgesplitst naar sekse en leeftijd

Lidmaatschap Vereniging	Sekse		Leeftijd	
	Jongens (n=169)	Meisjes (n=113)	6-12 jr. (n=161)	12-16 jr. (n=46)
Ja	91 (54%)	32 (28%)	72 (45%)	46 (43%)
Nee	78 (46%)	81 (72%)	89 (55%)	62 (57%)
Lidmaatschap sportvereniging	Jongens (n=91)	Meisjes (n=32)	6-12 jr. (n=72)	12-16 jr. (n=46)
Voetbalclub	60	1	37	21
Gymnastiek	1	7	7	1
Ov. Balsporten (volleybal, hockey ed.)	9	3	6	6
Vechtsporten (karate, tae-kwondo ed)	7	4	3	6
Zwemclub	2	1	2	1
Fitness/aerobic	1	2	1	2
Onbekend	11	14	16	9

44% Van de jonge vluchtelingen geeft aan lid te zijn van een club of vereniging. Het gaat hier vooral om het lidmaatschap van een sportvereniging. 22% is lid van een voetbalclub. Van de overige sporten (balsporten, gymnastiek en vechtsporten) zijn slechts enkele jeugdigen lid. Er zijn twee keer zo veel jongens als meisjes lid van een sportvereniging, respectievelijk 54% en 28%. De meest favoriete sport bij de meisjes is gymnastiek, bij de jongens voetbal. Van de 159 jonge vluchtelingen die geen lid zijn van een club of vereniging zouden 64 (40%) jonge vluchtelingen wel lid willen worden. Dit is verhoudingsgewijs voor meisjes en jongens een vergelijkbaar aantal. Bij de jongens zijn voetbal en zwemmen favoriet, bij de meisjes dansen of ballet, zwemmen, volleybal of muziek.

Bijna de helft van de geïnterviewden gaat naar zwemles. Het gaat vooral om kinderen van onder de twaalf jaar. Er is geen verschil in deelname tussen jongens en meisjes. Slechts enkele geïnterviewde jonge vluchtelingen gaan naar muziek-, zang-, ballet- of dansles. Een gelijk aantal jongens en meisjes neemt hier deel aan.

Eenderde van de jonge vluchtelingen volgt in hun vrije tijd les in hun eigen taal, de taal die zij vaak thuis met hun ouders spreken. Uitgesplitst naar het land van herkomst bleek het vooral te gaan om jeugdigen uit Iran en Irak. Dit is niet zo verwonderlijk omdat juist bij deze twee groepen de taallessen de

ingang waren om kinderen te vinden die konden worden geïnterviewd voor het onderzoek. Twee keer zoveel jongens als meisjes namen deel aan deze taallessen.

MET WIE TREKKEN DE JONGE VLUCHTELINGEN OP?

Het algemene beeld dat naar voren komt is dat de jonge vluchtelingen in hun vrije tijd zowel optrekken met Nederlandse jeugdigen als met andere jonge vluchtelingen of andere allochtone jeugdigen. Slechts enkele jonge vluchtelingen trekken alleen op met jonge vluchtelingen die uit hetzelfde land komen.

Zowel jongens als meisjes geven aan dat zij met vrienden, klasgenoten, broers en zussen optrekken in hun vrije tijd. In het weekend trekken de jonge vluchtelingen wat vaker met hun vrienden op, door de week na school zijn zij vaker alleen. Dit heeft te maken met het feit dat huiswerk maken door de week een belangrijke activiteit is, waar zij alleen aan moeten werken. Van de 21 AMA's geeft de helft aan dat zij over het algemeen hun vrije tijd alleen doorbrengen. Doordat zij in een huis met meerdere AMA's wonen hebben zij wel contact met anderen.

De meest genoemde bezigheden in het weekend zijn televisie kijken, sporten, huiswerk maken en spelen (binnen of buiten). Specifieke activiteiten die alleen in het weekend, vaak op de zondag, plaatsvinden zijn het bezoeken van familieleden en de taalschool.

Ook specifiek voor het weekend is uitgaan, naar de film, de disco, winkelen en naar de stad gaan. De activiteiten die in het weekend worden gedaan doen de meesten in familieverband of met vrienden. Alleen huiswerk maken is een activiteit die zij alleen doen.

De variatie in activiteiten is door de week minder groot dan in het weekend. De meeste jonge vluchtelingen maken dan hun huiswerk of kijken televisie. Enkele jonge vluchtelingen gaan op een doordeweekse avond naar een sportclub om te trainen.

4.4 Vrijtijdsbehoeften

Van de 159 jonge vluchtelingen die *geen* lid zijn van een club of vereniging zouden er 64 (40%) dat wel graag willen. Op enkele uitzonderingen na geven deze jonge vluchtelingen aan dat zij dan lid zouden willen worden van een sportvereniging. Voor de meesten (jongens) is dat een voetbalvereniging. Zwemmen wordt als tweede sport genoemd. Dit wordt zowel door meisjes als jongens genoemd. Meisjes zouden graag dansen of aan ballet willen doen.

Er is ook gevraagd waarom zij nog geen lid zijn van een vereniging. Twee redenen die genoemd worden springen daarbij vooral in het oog, namelijk dat het te duur is (27%) en dat zij te weinig tijd (22%) hebben om lid te worden van een vereniging. Daarnaast geven jonge vluchtelingen (24%) aan dat zij wel lid zouden willen worden maar (nog) niet weten van welke vereniging. Daarnaast zijn er nog enkele redenen genoemd die elk slechts voor een paar jeugdigen gelden. Bijvoorbeeld dat de training te laat op de avond is of dat er geen sportvereniging in de buurt is, of dat er op dit moment geen plaats is bij de vereniging waar men lid van wil worden, of dat het niet mag van de ouders.

Alle jonge vluchtelingen die *wel* lid zijn van een club of vereniging (123) zouden in hun vrije tijd nog wel meer willen doen. Ruim de helft, 72 jonge vluchtelingen, zou lid willen worden van een (tweede) sportvereniging. Sporten die als tweede sport genoemd worden zijn vechtsporten, voetballen, dansen en zwemmen. Er zijn 7 jonge vluchtelingen die graag (meer) tijd zouden willen besteden aan de computer. Daarnaast noemt een kwart verschillende activiteiten die ze zouden willen doen, zoals muziek maken, spelen, mensen leren kennen, uitgaan en lid worden van Scouting. Voor elk van deze activiteiten geldt dat slechts een of twee jonge vluchtelingen dat wilden doen. De belangrijkste reden waarom zij dat (nog) niet doen is dat een dergelijke vrijetijdsbesteding te duur is voor hun ouders. Er zijn vaak meer kinderen in het gezin die op een vereniging willen of er is alleen geld voor het lidmaatschap van één vereniging. Sommigen geven aan dat zij daar geen vergoeding voor kunnen krijgen van de instantie waar zij mee te maken hebben (Vluchtelingenwerk, de Opbouw of de Sociale Dienst). Maar ook geeft een groot deel van de jeugdigen aan dat zij (te) weinig tijd hebben om dat er bij te doen, vooral vanwege het maken van hun huiswerk. Enkele jeugdigen mogen van hun ouders een bepaalde activiteit niet doen omdat zij er nog te jong voor zijn.

4.5 Ouders en verzorgers over de vrijetijdsbesteding van hun kinderen

In de vragenlijst die werd gebruikt tijdens de interviews met jonge vluchtelingen was een vraag opgenomen voor het geval er ouders of andere familieleden aanwezig waren tijdens het interview. De vraag die aan ouders en verzorgers gesteld werd was hoe zij tegen de vrijetijdsbesteding van hun kind aankijken. Dit leverde 117 reacties op, meestal van ouders en enkele malen van een tante of een andere huisgenoot in het geval van de AMA's.

Ruim de helft van de ouders is positief over de vrijetijdsbesteding van hun kind. De overige ouders waren negatief of vonden dat hun kind een redelijke vrijetijdsbesteding heeft. Uit veel antwoorden van deze laatste groep ouders blijkt dat zij het zich financieel niet kunnen veroorloven om het lidmaatschap van een sportvereniging te betalen, terwijl zij het eigenlijk heel belangrijk

vinden als hun kind zou gaan sporten. Veel ouders zien liever dat hun kinderen gaan sporten in plaats van televisie kijken.

Enkele ouders die niet tevreden zijn over de vrijetijdsbesteding van hun kinderen geven aan dat zij vinden dat hun kind teveel tijd besteedt aan zijn huiswerk of juist meer tijd zou moeten besteden aan huiswerk. Sommige ouders geven aan dat zij het goed zouden vinden als hun kind lid zou worden van een club of vereniging, omdat zij aan hun kind zien dat het niet helemaal goed met hem/haar gaat: te vaak alleen of te onzeker of pessimistisch over zichzelf of niet in staat aansluiting te vinden bij Nederlandse jeugdigen.

4.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de vrijetijdsbesteding van 282 jonge vluchtelingen in kaart gebracht.

Naast feitelijke gegevens over wat zij doen in hun vrije tijd is aan deze jeugdigen ook gevraagd of zij nog andere dingen in hun vrije tijd zouden willen doen en welke beperkingen zij ervaren om dat ook daadwerkelijk te gaan doen. Verder is, waar mogelijk, ook aan de ouders van de jonge vluchtelingen gevraagd hoe zij aankijken tegen de vrijetijdsbesteding van hun kinderen.

De drie activiteiten binnenshuis die door alle jonge vluchtelingen regelmatig gedaan worden zijn televisie of videofilms kijken, lezen en naar muziek luisteren. Activiteiten buitenshuis die door alle jonge vluchtelingen regelmatig gedaan worden zijn fietsen, naar de stad gaan of winkelen, op bezoek gaan bij familie of naar het zwembad gaan. Daarnaast is een aantal activiteiten meer leeftijds- of seksegebonden. Jongens spelen of sporten vaker buiten op straat, terwijl meisjes eerder naar een park of kinderboerderij gaan als ze buiten zijn. Meisjes helpen ook vaker in huis. Jonge kinderen, in de leeftijd van 6 tot 12 jaar doen vaker spelletjes of knutselen. Zij spelen ook meer met broertjes en zusjes dan oudere kinderen. Kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar spelen en sporten meer op straat en gaan ook vaker naar een park of kinderboerderij in vergelijking met jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar. De jonge vluchtelingen trekken in hun vrije tijd zowel op met andere jonge vluchtelingen als met Nederlandse en allochtone leeftijdsgenoten. De AMA's brengen hun vrije tijd vaker alleen door.

De culturele en godsdienstige achtergrond van de vluchtelingen verschilt van de Nederlandse, wat tot uitdrukking komt in bepaalde activiteiten die kinderen wel of juist niet doen. Het gaat dan bijvoorbeeld om een terughoudender opstelling ten aanzien van het uitgaan van wat oudere kinderen. Met name bij de Iraakse kinderen komt dit naar voren bij de activiteiten dansen, naar de film gaan en naar muziek luisteren.

Er is er één activiteit die specifiek is voor jeugdigen met een andere culturele achtergrond, namelijk het bezoeken van lessen in de eigen taal. Gezien het feit dat via enkele taallessen kinderen zijn geworven voor het interviewen is het logisch dat dit ook door hen genoemd werd als een vorm van vrijetijdsbesteding.

Als jonge vluchtelingen lid zijn van een club of vereniging dan is dat vaak een sportvereniging. Meer jongens dan meisjes zijn lid. Jongens zijn vooral lid van een voetbalclub, meisjes gaan naar gymnastiek. De jonge vluchtelingen die geen lid zijn van een vereniging willen wel graag lid worden van een sportclub. De jonge vluchtelingen noemen twee redenen als belemmering om lid te worden van een club of vereniging. Het is te duur of ze hebben er te weinig tijd voor. Het eerste heeft te maken met het feit dat de gezinnen waar de jonge vluchtelingen uitkomen vaak rond moeten komen van een bijstandsuitkering en het vaak om gezinnen gaat met redelijk wat kinderen. Dat zij weinig tijd hebben komt omdat ze meer tijd kwijt zijn aan huiswerk en het bezoeken van activiteiten die georganiseerd worden door zelforganisaties van vluchtelingen.

Als de resultaten van het huidige onderzoek naast de uitkomsten van ander onderzoek, beschreven in het vorige hoofdstuk, gelegd worden dan kan gezegd worden dat ze in grote lijnen overeenkomen. Met name als gekeken wordt naar de vrijetijdsbesteding van andere allochtone kinderen en als de uitkomsten uitgesplitst worden naar leeftijd en sekse. Net als allochtone kinderen spelen de vluchtelingenkinderen meestal thuis met hun broertjes en zusjes.

De gegevens van het eerder aangehaalde SCP-onderzoek naar de tijdsbesteding van jongeren laat zien dat ongeveer 65% van de jongeren uit hun jongst onderzochte groep, de 12 -15 jarigen, lid is van een sportvereniging. Het percentage jonge vluchtelingen dat lid is van een vereniging is dan beduidend lager, namelijk 44%. Net als in ander onderzoek zijn er meer jongens dan meisjes lid van een (sport-)vereniging. Ook jonge vluchtelingen willen graag sporten en noemen geldgebrek vaak als reden waarom zij nog geen lid zijn geworden van een sportclub of vereniging. Alhoewel in het onderzoek onder jonge vluchtelingen niet gevraagd is naar de hoogte van het inkomen en het opleidingsniveau van de ouders, werd in de interviews met sleutelfiguren en jonge vluchtelingen wel duidelijk dat zij vaak van een minimumuitkering rond moeten komen omdat de meeste vluchtelingen geen betaalde baan hebben. De hoogte van het inkomen van de ouders is natuurlijk bepalend voor wat de ouders kunnen uitgeven aan de vrijetijdsbesteding van hun kinderen. Ook uit het eerder aangehaalde onderzoek van het ITS over de leefsituatie van kinderen tot 12 jaar komt naar voren dat kinderen uit gezinnen met een lagere sociaal-economische status veel minder vaak lid zijn van een vereniging of club. Het percentage dat daar genoemd wordt is 55% en komt dus veel meer in de buurt van de 44% uit dit onderzoek.

Ongeveer de helft van de ouders die hun oordeel gaven over de vrijetijdsbesteding van hun kinderen was positief, de andere helft was negatiever. Dit laatste had vooral te maken met het feit dat de ouders zich het financieel niet kunnen veroorloven om hun kinderen lid te laten worden van een club of vereniging, terwijl zij dat voor hun kinderen wel belangrijk vinden.

HOOFDSTUK 5

VRIJETIJDSAANBOD VOOR JONGE VLUCHTELINGEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt de aanbodbkant met betrekking tot de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen aan bod. Verslag wordt gedaan van een discussie-bijeenkomst bij Scouting Nederland, waar een kleine groep medewerkers van verschillende organisaties gevraagd werd te discussiëren over enkele vragen die gebaseerd waren op de onderzoeksresultaten. Daarnaast wordt in het kort ingegaan op de faciliterende rol van gemeenten bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen en worden enkele organisaties genoemd die een rol spelen bij het ontwikkelen van een vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen.

5.2 Bijeenkomst met verschillende organisaties op 26 maart 1999

Op 26 maart werd door Scouting Nederland een bijeenkomst georganiseerd om de resultaten van het onderzoek te bespreken en naar verdieping en aanknopingspunten te zoeken voor organisaties die betrokken zijn bij de vrijetijdsbesteding van jeugdigen. De volgende organisaties waren op deze bijeenkomst aanwezig: Vluchtelingen Organisaties Nederland, Vluchtelingenwerk Nederland, Vluchtelingenwerk Ede, Welzijnsgroep Welstede in Ede, Institute for Multicultural Issues, Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk, Nederlandse Jeugd Groep, Scouting Nederland en het Verwey-Jonker Instituut.

Tijdens het ochtendgedeelte konden de aanwezigen reageren op de resultaten van het onderzoek. Tijdens het middagedeelte werd gediscussieerd naar aanleiding van drie stellingen, die gebaseerd waren op de onderzoeksbevindingen. Deze paragraaf bevat het verslag van de discussie tijdens het middagedeelte. Het verslag is opgebouwd aan de hand van de drie gepresenteerde vragen. Steeds werd de discussie over een vraag afgesloten met een conclusie.

VRAAG 1

WELKE ROL SPELEN DE VERSCHILLENDE PARTIJEN (ZELFORGANISATIES VAN VLUCHTELINGEN, OUDERS VAN VLUCHTELINGEN, HET NEDERLANDSE JEUGDWERK EN LOKALE OVERHEDEN) BIJ DE IDENTITEITSONTWIKKELING VAN JONGE VLUCHTELINGEN?

In de discussie over de identiteitsontwikkeling van jonge vluchtelingen werd ingebracht dat jonge vluchtelingen te maken hebben met specifieke problemen. Aan de ene kant is het eigen aan jongeren om een eigen identiteit te ontwikkelen en zich daarmee af te zetten tegen hun ouders. Aan de andere kant hebben zij behoefte aan veiligheid, ergens bij te horen en ergens op terug te kunnen vallen. Iets wat zij niet altijd bij hun ouders kunnen vinden omdat deze bezig zijn met het verwerken van traumatische ervaringen.

Jonge vluchtelingen groeien in twee culturen op, wat van invloed is op hun identiteitsontwikkeling. Op school is dat de Nederlandse cultuur. Thuis hebben ze met de culturele achtergrond van hun ouders te maken. Ten aanzien van hun vrijetijdsbesteding hebben ze keuzevrijheid. Zij kunnen kiezen voor activiteiten die zelforganisaties van de eigen vluchtelingengroepen organiseren of activiteiten van Nederlandse (jeugd-) organisaties. Zelforganisaties kunnen vaak in de behoeften van de jonge vluchtelingen voorzien en vormen een minder hoge drempel dan Nederlandse organisaties. Afhankelijk van de mate van participatie in de Nederlandse samenleving kunnen de behoeften veranderen en kan men meer of minder behoefte hebben om zich aan te sluiten bij een eigen organisatie.

CONCLUSIES

Zowel zelforganisaties van vluchtelingen als Nederlandse (jeugd-)organisaties spelen een rol in de identiteitsontwikkeling van jonge vluchtelingen. Zelforganisaties zouden door de overheid en andere organisaties hierin als partner moeten worden gezien in plaats van als doelgroep. Dit betekent dat zij serieus genomen worden als gesprekspartner en financiële armslag krijgen om ook daadwerkelijk een bijdrage te kunnen leveren.

Nederlandse jeugd- en sportorganisaties en het onderwijs zouden meer aandacht moeten besteden aan mogelijkheden om ruimte te maken voor vrijetijdsbesteding die past bij de behoeften van jonge vluchtelingen.

VRAAG 2

ZIJN ER VERSCHILLEN TUSSEN JONGE VLUCHTELINGEN EN JONGE NEDERLANDERS?

Omdat er uit het onderzoek geen grote verschillen naar voren lijken te komen tussen de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen en jonge Nederlanders, wordt de vraag gesteld of het onderzoek zich door de manier waarop geselecteerd is niet heeft gericht op een bewustere en beter opgeleide groep jonge vluchtelingen en het een vertekend beeld oplevert van de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen.

Vanuit enkele organisaties die aan de discussie deelnemen wordt naar voren gebracht dat bij hen de indruk bestaat dat er wel degelijk verschillen zijn tussen vluchtelingenkinderen en Nederlandse kinderen en de invulling van hun vrije tijd. Verschillen zijn er in de verhouding tussen kinderen en ouders, dat zij opgroeiden in een andere cultuur, een andere religieuze achtergrond

hebben, achterstanden hebben op onderwijsgebied, dat zij hier vaak opgroeien in gebroken gezinnen en dat kleine kinderen minder gestimuleerd worden in het spelen. Benadrukt wordt dat jonge vluchtelingen echter niet bij voorbaat gezien moeten worden als probleemkinderen. Wel zou het gaan om kinderen die extra aandacht kunnen gebruiken. Door de aanwezigen worden de AMA's wel als een mogelijke probleemgroep genoemd vanwege het feit dat zij zonder ouders en/of familie in Nederland wonen. Naar voren komt dat er een grote diversiteit is onder jonge vluchtelingen, gezien de verschillende culturele achtergronden, gezinssamenstellingen, leefsituatie e.d. Dit leidt tot verschillende behoeften en mogelijkheden op het gebied van vrijetijdsbesteding. Doordat dé jonge vluchteling niet bestaat zou op lokaal niveau gezocht moeten worden naar een geschikt jeugdbeleid waarin plaats is voor specifieke groepen jonge vluchtelingen.

CONCLUSIE

Oudervertegenwoordigingen, zelforganisaties van vluchtelingen en Nederlandse organisaties zouden ten aanzien van het ontwikkelen van een jeugdbeleid dat recht doet aan de eigenheid van groepen jonge vluchtelingen moeten samenwerken op basis van gelijkwaardigheid. Dit zou samen met de lokale overheid vorm krijgen moeten krijgen. In grote gemeenten kunnen zelforganisaties een belangrijke rol spelen in de contacten tussen ouders en de lokale overheid.

VRAAG 3

WELKE VERSCHILLEN TUSSEN VLUCHTELINGENJONGENS EN MEISJES ZIJN VAN BELANG OM AANDACHT AAN TE BESTEDEN?

Een duidelijk verschil tussen de vrijetijdsbesteding van jongens en meisjes is, maar dat is eigenlijk een universeel verschil, dat meisjes meer beschermd worden en daardoor minder mogelijkheden hebben om hun vrije tijd buitenshuis in te vullen. Daar komt voor de jonge vluchtelingen bij dat er in vergelijking met de landen van herkomst in Nederland minder sociale controle is, waardoor ouders minder op de hoogte zijn waar hun kinderen uithangen. Dat maakt het voor ouders nog lastiger om hun dochters toe te staan buitenshuis hun vrije tijd te besteden. Volgens de aanwezigen zou het goed zijn om te kijken op welke onderdelen een apart vrijetijdsaanbod voor meisjes gewenst is (bijvoorbeeld aparte zwembaden voor vrouwen). Daarnaast is het van belang om de ouders te betrekken bij het ontwikkelen hiervan. Ouders zullen hun dochters eerder laten gaan als het voor hen duidelijk is wat er gebeurt bij vrijetijdsactiviteiten buitenshuis en als zij het gevoel hebben dat hun dochters er in veilige handen zijn. Ten aanzien van de vrijetijdsbesteding van vluchtelingenjongens in de leeftijd van 11 tot 15 jaar wordt opgemerkt dat het wellicht ook goed zou zijn om een apart vrijetijdsaanbod voor deze groep te creëren, omdat er in deze leeftijdsgroep in het algemeen veel jongeren zitten die het verkeerde pad opgedaan.

CONCLUSIE

Vluchtelingenmeisjes verdienen aparte aandacht als het gaat om het creëren van een geschikt vrijetijdsaanbod. Het is belangrijk om hun behoeften duidelijk te krijgen. Daarnaast dienen de ouders betrokken te worden bij de invulling, omdat zij bepalen of hun dochter al dan niet mag deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten buitenshuis.

5.3 De partijen die een rol spelen bij het vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen

In de discussie die op 26 maart 1999 werd gevoerd werden een aantal partijen genoemd die een rol zouden moeten spelen bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen. Een aantal van deze partijen speelt hier al een rol in. Zoals in het onderzoek naar voren kwam organiseren verschillende *vluchtelingenorganisaties* op lokaal niveau voor jonge vluchtelingen taallessen, culturele bijeenkomsten, sportactiviteiten of discussieavonden.

Via de zelforganisaties van vluchtelingen worden ook de *ouders van jonge vluchtelingen* bereikt en kunnen deze worden betrokken bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen. De koepelorganisatie van zelforganisaties van vluchtelingen, *stichting VON*, heeft daar een stimulerende en ondersteunende rol in. Zij treedt ook op als gesprekspartner naar Nederlandse organisaties.

Uit een stageonderzoek naar het overheidsbeleid ten aanzien van jonge vluchtelingen (van Beek,1999) komt naar voren dat veel *gemeenten* nog onvoldoende kennis hebben van de achtergronden en leefsituatie van jonge vluchtelingen. Voor sommige aspecten is wel specifieke aandacht voor jonge vluchtelingen, zoals bijvoorbeeld op het gebied van het onderwijs en de volkshuisvesting, maar de aandacht is naar de mening van enkele informanten op lokaal overheidsniveau te verbrokkeld. De eerste tijd dat vluchtelingen in Nederland wonen kunnen ze een beroep doen op de plaatselijke afdeling van *VluchtelingenWerk*. Soms neemt *VluchtelingenWerk* ook de taak op zich om specifieke vrijetijdsactiviteiten voor jonge vluchtelingen te organiseren. Daarnaast zijn er steeds meer Nederlandse organisaties die aandacht gaan besteden aan jonge vluchtelingen, zowel vanuit het oogpunt van integratie als tijdsbesteding. Er zijn bijvoorbeeld enkele 'maatjesprojecten' tot stand gebracht. Bij een daarvan worden AMA's gekoppeld aan vrijwilligers, zodat zij samen dingen kunnen ondernemen om daarmee het contact met leeftijdsgenootjes te bevorderen (van Beek,1999). Ook vanuit de afdeling preventie van de Gelderse Roos in Arnhem is een dergelijk project ontwikkeld om het sociale netwerk van jonge vluchtelingen te vergroten (van Sambeek en Tuk,1998). Daarnaast zijn er initiatieven vanuit het *jeugd- en jongerenwerk* op dit terrein, bijvoorbeeld het Brabants Steunpunt Jeugdwelzijn en Scouting (BSJ,1993; Wetenschapswinkel Tilburg, 1996; Scouting,

1995, 1996, 1998). Gelet op de uitkomsten van het onderzoek, namelijk dat veel jonge vluchtelingen behoefte hebben om te sporten, is het ook zinvol om samen met *sportorganisaties* initiatieven te ontwikkelen die aansluiten bij hun behoeften en de manier waarop daarop wordt ingespeeld (Duyvendak e.a., 1998).

5.4 Samenvatting

Naar voren komt dat verschillende partijen een rol spelen bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen. Steeds zou op lokaal niveau bekeken moeten worden welke jonge vluchtelingen daar wonen en hoe in hun vrijetijdsbehoefte kan worden voorzien. Van belang is om die behoeften boven tafel te krijgen, naar aansluitingen te zoeken bij zelforganisaties van vluchtelingen en Nederlandse jeugdorganisaties. Van groot belang is, met name ook bij de vrijetijdsbesteding van vluchtelingenmeisjes, dat de ouders erbij worden betrokken zodat ze vertrouwen krijgen in wat er buitenshuis in Nederlandse (jeugd-)organisaties gebeurt. Vanuit de lokale overheid zou gezocht kunnen worden naar een samenhangende aanpak tussen verschillende terreinen, zodat maatwerk geleverd kan worden. Want dat laatste is volgens de deelnemers van de verschillende organisaties die reageerden op vragen op basis van de onderzoeksresultaten van belang als het gaat om vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen.

Tot nu toe hebben verschillende organisaties al initiatieven genomen gericht op de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen.

HOOFDSTUK 6

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In het rapport 'Vrijtijdsbesteding van jonge vluchtelingen' worden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek naar de vrijtijdsbesteding van jonge vluchtelingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar die een erkende vluchtelingenstatus hebben. Het onderzoek richtte zich op de decentraal wonende jonge vluchtelingen, waaronder een klein deel alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). Aan de leefsituatie van jonge vluchtelingen en specifiek hun vrijtijdsbesteding en -behoeften, is in onderzoek en beleid tot nu toe weinig aandacht besteed. Mede hierdoor hebben organisaties die een taak hebben op het gebied van de vrijtijdsbesteding van jeugdigen nog onvoldoende oog voor de betekenis van een passend vrijtijdsaanbod van jonge vluchtelingen. Voor het landelijk bureau van Scouting Nederland was dat aanleiding om opdracht te geven voor het onderzoek naar de vrijtijdsbesteding van jonge vluchtelingen. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), directie Jeugdbeleid, maakte het onderzoek financieel mogelijk.

Opzet en uitvoering van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek was tweeledig. Enerzijds inzicht geven in de vrijtijdsbesteding van ongeveer 300 jonge vluchtelingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar. Anderzijds op verschillende niveau's tot uitwisseling en draagvlakverbreding komen. Dit met de bedoeling om meerdere partijen te activeren en de kans te vergroten dat organisaties die betrokken zijn bij de vrijtijdsbesteding van jonge vluchtelingen na afloop van het onderzoek verder zullen gaan met initiatieven die daaraan ten goede komen.

Het onderzoek bestond uit verschillende onderdelen. Allereerst werden gesprekken gehouden met sleutelfiguren van zelforganisaties van vluchtelingen die specifieke vluchtelingengroepen vertegenwoordigen. Deze gesprekken leverden een globaal beeld op van de leefsituatie en vrijtijdsbesteding van jonge vluchtelingen. Tevens werd een literatuurstudie uitgevoerd, vooral bedoeld om zicht te krijgen op de vrijtijdsbesteding van andere groepen jeugdigen in de Nederlandse samenleving, zodat de bevindingen uit het onderzoek hiermee vergeleken konden worden.

Via enkele sleutelfiguren van vluchtelingenorganisaties kon contact gelegd worden met vluchtelingenjongeren van boven de 16 jaar, die bij het tweede onderdeel een belangrijke rol hebben gespeeld. Deze jongeren hebben, samen met enkele jongeren van plaatselijke Scoutinggroepen, jonge vluchte-

lingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar geïnterviewd over hun vrijetijdsbesteding en -wensen op dit vlak.

De uitkomsten die deze twee onderdelen van het onderzoek opleverden zijn vervolgens voorgelegd aan enkele medewerkers van organisaties die betrokken zijn bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen, zowel binnen vluchtelingenorganisaties als in het Nederlandse jeugd- en welzijnswerk. Als afsluiting van het onderzoek werd een werkconferentie georganiseerd voor de participanten in het onderzoek en verschillende partijen die een rol kunnen spelen bij de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen.

Resultaten

Uit de gesprekken met sleutelfiguren van zelforganisaties van vluchtelingen komt naar voren dat jonge vluchtelingen over het algemeen minder moeite hebben met het aanleren van de Nederlandse taal dan oudere vluchtelingen. In vergelijking met Nederlandse jeugdigen zijn zij echter meer tijd kwijt met het maken van huiswerk en hebben zij soms problemen vanwege het feit dat zij opgroeien in twee culturen, namelijk de Nederlandse waar ze op school mee te maken hebben en hun eigen cultuur waarmee ze thuis te maken hebben. In de landen van herkomst waren voetbal en zwemmen vaak favoriete bezigheden. Jonge vluchtelingen hebben volgens de sleutelfiguren vergelijkbare behoeften als Nederlandse jeugdigen als het gaat om de invulling van hun vrije tijd. Zij willen daarnaast graag met leeftijdsgenoten met een zelfde culturele achtergrond optrekken. Organisaties van vluchtelingen organiseren activiteiten, die soms ook specifiek gericht zijn op kinderen of jongeren. Dat jonge vluchtelingen tot nu toe nauwelijks binnen het Nederlandse jeugdwerk actief zijn heeft ook te maken met het feit dat deze organisaties bij hen onbekend zijn en dat ze vaak te weinig geld hebben om lid te worden van een dergelijke jeugdorganisatie.

De interviews met jonge vluchtelingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar leveren een zelfde beeld op. Gevraagd naar concrete activiteiten dan blijkt dat jonge vluchtelingen binnenshuis regelmatig televisie of videofilms kijken, lezen en naar muziek luisteren. De activiteiten die zij vooral buitenshuis doen zijn fietsen, naar de stad gaan, winkelen, op bezoek gaan bij familie of naar het zwembad gaan. Sommige activiteiten zijn meer leeftijds- of seksegebonden. Als jonge vluchtelingen lid zijn van een vereniging is dat vaak een sportvereniging. Bij jongens is dat voetbal en bij meisjes is gymnastiek favoriet. Meer jongens dan meisjes zijn lid van een vereniging. De jonge vluchtelingen die geen lid zijn zouden dat wel graag willen. Ze geven aan dat het te duur is of dat andere bezigheden, zoals het maken van huiswerk, het bezoeken van taallessen en ontmoetingen met familie en leeftijdsgenoten met dezelfde culturele achtergrond hen al veel tijd kosten.

In vergelijking met de vrijetijdsbesteding van andere groepen jeugdigen lijkt de vrijetijdsbesteding het meest overeen te komen met de vrijetijdsbesteding

van allochtone kinderen. Dit wordt vooral duidelijk als we het percentage jonge vluchtelingen dat lid is van een vereniging bezien. Dat komt namelijk meer in de richting van het percentage van de deelname van allochtone jeugdigen dan van Nederlandse jeugdigen.

Naar aanleiding van de bevindingen over de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen kwam in de discussie met medewerkers van enkele organisaties naar voren dat het goed is om verschillende partijen te betrekken bij het invullen van een vrijetijdsaanbod voor jonge vluchtelingen. Het aanbod zou goed moeten aansluiten bij hun behoeften. De partijen die daar op lokaal niveau een rol in kunnen spelen zijn de zelforganisaties van vluchtelingen, de ouders van jonge vluchtelingen, VluchtelingenWerk, Nederlandse jeugd-, sport- en welzijnsorganisaties en de lokale overheid.

Conclusies

- De activiteiten die jonge vluchtelingen in hun vrije tijd met name binnenshuis ondernemen verschillen niet zoveel van de activiteiten van andere jeugdigen, waarbij sommige activiteiten meer sekse- en leeftijdsgebonden zijn. Bij de activiteiten buitenshuis valt op dat de jongens vaker dan de meisjes buitenshuis verblijven. Wel gaan meisjes vaak winkelen en op familiebezoek.
- Als gekeken wordt naar de vrijetijdsbesteding van de geïnterviewde jonge vluchtelingen dan lijken er op het eerste gezicht weinig verschillen te zijn met de vrijetijdsbesteding van andere jeugdigen. Het gaat om kinderen die al langere tijd in Nederland wonen. Zij spelen, gaan met anderen om en zitten op school. Het grootste deel van hen gaf aan zich prettig te voelen in Nederland. Het is natuurlijk maar een algemeen gestelde vraag, maar wellicht dat dit aangeeft dat kinderen zich toch ook weer redelijk snel op hun gemak kunnen voelen als de situatie waarin zij zich bevinden rustiger is geworden en meer structuur geeft.
- Er zijn bijna geen verschillen gevonden in de vrijetijdsbesteding tussen de zes vluchtelingengroepen waar het onderzoek zich op richtte. Dit geldt zowel voor hun huidige vrijetijdsbesteding als voor hun wensen over toekomstige vrijetijdsbesteding voor de verschillende groepen.
- Over de vrijetijdsbesteding van alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's) kan op basis van het onderzoek zeer weinig gezegd worden omdat er zijdelings aandacht aan is besteed en er slechts twintig AMA's zijn geïnterviewd. Wel komt een aspect naar voren, namelijk dat zij aangeven hun vrije tijd veel vaker alleen door te brengen dan de rest van de geïnterviewde jonge vluchtelingen.
- De behoeften van jonge vluchtelingen ten aanzien van het lidmaatschap van clubs en verenigingen liggen vooral op het gebied van de sport. Belemmeringen die zij noemen om lid te worden hebben te maken met de financiën en een gebrek aan tijd. Dit laatste heeft te maken met het feit dat zij relatief meer tijd kwijt zijn aan het maken van hun huiswerk, zij vaak ook lessen volgen in hun eigen taal en actief zijn in zelforganisaties van vluchtelingen.
- Uit het onderzoek komt naar voren dat jonge vluchtelingen in hun vrije tijd zowel optrekken met Nederlandse en allochtone leeftijdsgenoten als met jonge vluchtelingen. Tevens komt naar voren dat jonge vluchtelingen een sterke behoefte hebben om met leeftijdsgenoten op te trekken die een zelfde culturele achtergrond hebben. De taallessen blijken voor de jonge vluchtelingen ook aantrekkelijk omdat zij daar leeftijdsgenoten kunnen ontmoeten. Zelforganisaties van vluchtelingen spelen een cruciale rol bij de invulling van deze ontmoetingsfunctie. Sommige zelforganisaties organiseren specifieke activiteiten voor de jeugdigen. Het is goed om aan te sluiten bij de behoefte van jonge vluchtelingen om een eigen plek te hebben waar zij met leeftijdsgenoten met een zelfde cultu-

rele achtergrond bij elkaar kunnen zijn. Het versterken van de onderlinge band kan de jonge vluchtelingen helpen om een eigen identiteit te ontwikkelen en het gevoel te krijgen ergens bij te horen, waardoor vervolgens integratie in de Nederlandse maatschappij makkelijker zal gaan.

- In vergelijking met twee landelijke onderzoeken naar de tijdsbesteding van jongeren blijkt dat Nederlandse jeugdigen vaker lid zijn van een (sport-) vereniging dan de jonge vluchtelingen, namelijk 65% tegenover 44%. Als gekeken wordt naar sekse dan blijken meisjes minder vaak deel te nemen dan jongens. Zij willen wel graag lid worden, vooral van sportverenigingen. Het zou goed zijn te bezien onder welke voorwaarden dergelijke activiteiten voor meisjes georganiseerd zouden kunnen worden, rekening houdend met de meer beschermende houding van ouders ten aanzien van meisjes. Het percentage dat de deelname van jonge vluchtelingen aan verenigingen weergeeft lijkt meer in de buurt te komen van de percentages die in onderzoeken naar de vrijetijdsbesteding van allochtone kinderen naar voren komen.
- Vanuit verschillende partijen die bevestigd zijn voor het onderzoek worden de financiën genoemd als een belemmering voor jonge vluchtelingen om lid te worden van een vereniging of club. Een tegemoetkoming in de kosten voor het lidmaatschap van (sport-)verenigingen zou vanuit verschillende kanten benaderd kunnen worden. Enerzijds zou het mogelijk gemaakt moeten worden dat vluchtelingengezinnen gebruik kunnen maken van kortingstarieven zodat de contributie voor een vereniging voor één of meer kinderen uit het gezin betaald kan worden. Een andere mogelijkheid is om zelforganisaties van vluchtelingen die voor kinderen en jongeren (sport-)activiteiten willen organiseren financieel te ondersteunen (of te zorgen voor accommodatie) zodat de financiële bijdrage vanuit de vluchtelingengezinnen omlaag kan.
- Jonge vluchtelingen zijn slecht op de hoogte van het aanbod van het Nederlandse jeugd- en jongerenwerk. De onbekendheid brengt ook met zich mee dat ouders van jonge vluchtelingen het idee hebben dat deelname een slechte invloed zal hebben op hun kinderen (de vrijere omgang tussen jongens en meisjes, alcohol- en drugsgebruik en crimineel gedrag). Een kennismaking van ouders en jonge vluchtelingen met het Nederlandse jeugdwerk zou wellicht een ander beeld kunnen opleveren.
- Het onderzoek heeft enerzijds informatie opgeleverd over de vrijetijdsbesteding van jonge vluchtelingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar. Anderzijds heeft het onderzoek ook een activerend karakter gehad door op verschillende niveau's tot uitwisseling en draagvlakverbreding te komen. Dit is op lokaal niveau gebeurd door een aantal vluchtelingenjongeren en jongeren die lid zijn van Scouting te betrekken bij het interviewen van vluchtelingenkinderen. Daarnaast zijn enkele zelforganisaties van vluchtelingen betrokken en actief geweest bij dit onderwerp. De re-

sultaten van het onderzoek waren inzet voor een discussie met medewerkers van uiteenlopende organisaties. Door al deze activiteiten zijn tijdens het onderzoek al diverse organisaties en individuen betrokken geraakt bij het onderwerp.

- Als de behoefte van jonge vluchtelingen duidelijk is dan is het van belang om de activiteiten op een goede manier op te zetten, zodat de activiteit laagdrempelig en aantrekkelijk genoeg is voor zowel jonge vluchtelingen als voor hun ouders, zodat deze er vertrouwen in hebben. Zelforganisaties van vluchtelingen, stichting VON, vluchtelingenwerk, jeugd- en jongerenorganisaties, sportorganisaties en lokale overheden zijn de partners die een rol spelen bij het totstandbrengen van een geschikt vrijetijdsaanbod.

SUMMARY

The report 'Leisure activities of young refugees' presents the results of a survey of how young refugees (with a recognised refugee status) aged 6 through 16 years spend their leisure time. The survey focused on young refugees not living in urban centres, including a small group of single minor refugees (AMA's). Thus far little attention has been paid in terms of either investigation or policy to the living situation of young refugees or, more specifically, how they (would like to) spend their leisure time. This is one of the reasons why organisations whose roles lie in the realm of leisure activities for young people still have an insufficient understanding of the significance of suitable leisure activities for young refugees. This was the impetus for the national agency of Netherlands Scouting to execute a survey of how young refugees spend their leisure time. The survey was financed by the Ministry of Public Health, Welfare and Sport (VWS), Youth Policy sector.

Organisation and execution of the survey

The survey had a dual objective. The first objective was to gain some insight into how approximately 300 young refugees aged 6-16 years spend their leisure time. The second objective was to effect an interchange and broaden the bearing surface at various levels. The eventual goal was to activate various parties and increase the likelihood that organisations involved in the leisure time of young refugees would continue their initiatives to the benefit of the topic even after the survey had been concluded.

The survey consisted of various phases. First of all discussions were held with key figures of self-organisations of refugees representing specific groups of refugees. These discussions yielded an overall picture of the living situation and leisure activities of young refugees. In addition a literature study was carried out with the chief intent of gaining some insight into the leisure activities of other groups of young people in Dutch society, so that the survey findings could be compared with those results

By way of a few key figures of refugee organisations contact was established with young refugees over 16 years of age who then played a significant role in the second survey phase. Together with a few young people of local Scouting groups, these young people interviewed young refugees aged 6 to 16 years about their leisure activities and their wishes in that context.

The results of these two survey phases were then presented to a few members of organisations involved in the leisure activities of young

refugees, both within refugee organisations and in the general youth and welfare sectors focusing on youth in the Netherlands. To round off the survey a working conference was organised for survey participants together with various parties who can play a role in the leisure activities of young refugees.

Results

Discussions with key figures of self-organisations of refugees made it clear that younger refugees generally have less difficulties learning the Dutch language than do older ones. In comparison with Dutch youngsters, however, it takes them more time to do their homework and they sometimes have problems because of the fact that they are growing up in two cultures: the Dutch culture in which they spend time at school and their own cultures, with which they are involved at home. In their home countries soccer and swimming had frequently been their favourite activities. According to the key figures young refugees often have the same needs as young Dutch people when it comes to how they spend their free time. In addition they would like to spend time with peers from the same cultural background. Refugee organisations co-ordinate activities that are sometimes specifically aimed at children or young people. The fact that young refugees are thus far inactive or only minimally active within the Dutch youth sector also has to do with the fact that they are unfamiliar with these organisations, plus they frequently have very little money to spend on becoming members.

The interviews with young refugees in the age group from 6 to 16 years yielded a similar picture. When asked about specific activities they stated that they regularly watch television or videos at home, or they read or listen to music. The main activities they enjoy outside their homes are cycling, going to the city, shopping, visiting family, or visiting a swimming pool. Some activities are more age- or sex-related. When young refugees are members of a club this is frequently a sports club. For boys this is soccer and for girls gymnastics is the favourite. More boys than girls are members of clubs. The young refugees who are not members would like to join. But they state that it is too expensive or that other activities such as homework, attending language classes, and meeting with family and contemporaries with the same cultural background already take a lot of their time.

In comparison with the leisure activities of other groups of young people the activities of refugees tend to correspond most with the leisure activities of non-native young people. This becomes particularly clear when we assess the percentage of young refugees who are members of clubs. Their involvement in clubs is closer to the participation percentage of non-native young people than to that of young Dutch people.

Pursuant to the findings concerning the leisure activities of young refugees it was observed in discussions with employees of a few organisations that it is a good idea to involve various different parties when organising leisure activities for young refugees. The range of what is offered should match their needs as well as possible. Parties who could play a role in this at a local level are self-organisations of refugees, parents of young refugees, VluchtelingenWerk, Dutch youth, sport and welfare organisations, and the local government.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Beek, D. van, *Jeugdige vluchtelingen in het overheidsbeleid*. Verwey-Jonker Instituut. Maart 1999.

Brabants Dagblad. *Bericht over Somalische vluchtelingen in het Nederlands onderwijs*. 5 november 1998.

Brabants Steunpunt Jeugdwelzijn. *"Welkom" is niet genoeg*. De betekenis van het jeugd- en jongerenwerk voor jeugdige vluchtelingen. 's-Hertogenbosch, november 1993.

CBS. *Maandstatistiek van de bevolking*. Jaargang 46, november 1998.

Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA). *Bezetting van de Centrale Opvang naar A-status en VTV-status*. Logistiek Asielzoekers Systeem. 11 november 1998.

Duyvendak, J. W. , A. Krouwel, R. Kraaijkamp, N. Boonstra. *Integratie door sport? Een onderzoek naar gemengde en ongemengde sportbeoefening van allochtonen en autochtonen*. Bestuursdienst Rotterdam/sociale vernieuwing. November 1998.

Erp M. van en P. Koopman. *Verlengde Schooldag Experimenten 1993-1994*. De vrijetijdsbesteding van kinderen. SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam. Februari 1996.

Het Jongeren Comité Nabard Culturele Associatie-Nederland. *Jongeren in het integratieproces*. Interviews met jonge vluchtelingen in het kader van het Dialoog Project van Stichting Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON) in Zeeland, februari 1998.

Instituut Jeugd en Welzijn, Vrije Universiteit. *Marokkaanse kinderen in Amsterdam-Noord*, Een onderzoek naar behoeften van en aanbod voor Marokkaanse kinderen van 8 tot 12 jaar op het gebied van vrije tijd en hulpverlening. Amsterdam, oktober 1993.

Karsten, L. Het kind in de stad. Van achterbankgeneratie en 'pleiners'. In *Geografie*, jrg. 4, nr. oktober 1995.

Kattestaart P. Probleem Somaliërs te groot voor hulpverlening. In *Binnenlands Bestuur* nr. 5 1997, p. 27.

Kees, P.E. *Jong zijn in Zwijndrecht*. Jongeren in Zwijndrecht over hun vrijetijdsbesteding, schoolervaringen, bekendheid met instellingen, beleving van woon- en leefomgeving, ervaringen met onveiligheid en criminaliteit, participatie. Sociaal Geografisch Bureau van de gemeente Dordrecht. December 1996.

Koninklijk Instituut voor de Tropen/Novib/NCOS. *Irak*. Landenreeks. Amsterdam 1993.

Koninklijk Instituut voor de Tropen/Novib/NCOS. *Iran*. Landenreeks. Amsterdam 1991.

Ministerie van Justitie, Immigratie en Naturalisatiedienst. *Asielinstroom 1997 en 1998*. 25-11-1998.

Ministerie van Justitie. Ambtsberichten op 14 april 1998 en 9 september 1998 over terugkeer naar Somaliland en Iran.

Miranda, A. de. *We weten wat we willen*. De positie van vluchteling-jongeren in Nederland. Federatie van Vluchtelingen-Organisaties in Nederland. Utrecht, oktober 1990.

Mooren, G.T.M., W.H.G. Wolters, R.J. Kleber, L.H.M. van Willigen. *Vluchtelingenkinderen in Nederland*. Een onderzoek naar knelpunten in de opvang en hulpverlening. PSA WKZ. Utrecht. 1993.

NRC. Berichten over Afghanistan op 22 augustus 1998 en 10 oktober 1998 en over de Koerden op 17 september 1998.

Pels, T. Chinese, Somalische en Turkse ouders doen het goed. In *Contrast* jrg. 6, nr. 3, 21 januari 1999, p. 6-7.

Sambeek D. van en B. Tuk. *Sociale steun, medicijn tegen stress bij vluchtelingenjongeren?* Verslag van een studiemiddag Pharos en LOP, 2 april 1998.

Scouting Nederland. *Internationaal is heel dichtbij*. Samenwerkingsproject Scouting Noord-Nederland en de asielzoekerscentra in Drenthe. Leusden, 1996.

Scouting Nederland en Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers. *Nieuwe vrienden*. Asielzoekerskinderen en Scouting, handleiding. Leusden, 1996.

Scouting Zuid-Holland. *Op zoek naar vaste grond*. Over de mogelijkheden voor samenwerking van Scouting met asielzoekers- en vluchtelingenkinderen. Den Haag, maart 1998.

SCP. *Jongeren op de drempel van de jaren negentig*. Rijswijk, mei 1992.

Snijders J. en F. van Wel. *Gevlucht zonder ouders*. Integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers in Nederland. SWP. Utrecht. 1995.

Stedelijk Beheer Amsterdam, onderafdeling Recreatie. *Kindertijd*. De vrijetijdsbesteding van Amsterdammertjes in kaart gebracht. 1996.

Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum. *Allochtonen en recreatie*. Den Haag. September 1998.

Veer, G. van der. *Hulpverlening aan vluchtelingen*. Psychische problemen en de gevolgen van traumatisering en ontworteling. Intro. Baarn. 1998.

Vluchtelingenwerk. *Basisinformatie*. Amsterdam. November 1997.

Vluchtelingenwerk. *Compact*. Nummer 39, 1998.

Vluchtelingenwerk. *Enkele statistische gegevens van vluchtelingen*. Amsterdam, 27/10/1998.

Vluchtelingenwerk. *Koerdistan*. Amsterdam, 1995.

Volkskrant. Artikelen over Irak. 30 mei 1998 en 13 juni 1998.

Wit, W. de, *Vluchtelingen in het Nederlands onderwijs*. Somaliërs in Nijmegen. ITS, Nijmegen, 1994.

BIJLAGEN

Gebruikte afkortingen
Zelforganisaties van vluchtelingen die bij het onderzoek betrokken waren
Vragenlijst voor interviews met sleutelfiguren van vluchtelingenorganisaties
Vragenlijst voor interviews met jonge vluchtelingen

BIJLAGE 1 GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AMA	Alleenstaande Minderjarige Asielzoeker
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COA	Centraal Orgaan Asielzoekers
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst van het Ministerie van Justitie
VON	Vluchtelingen Organisaties Nederland
VTV	Vergunning Tot Verblijf
VVTV	Voorwaardelijke Vergunning Tot Verblijf
WIN	Wet Inburgering Nieuwkomers

BIJLAGE 2
ZELFORGANISATIES VAN VLUCHTELINGEN
DIE BIJ HET ONDERZOEK BETROKKEN WAREN

Afghaanse vereniging voor Zwolle e.o.
Afghaanse zelforganisatie in Leiden

Bosnische stichting Behar, Utrecht
Bosnische vereniging SEHARA, Nijkerk

Iraanse zelforganisatie in Middelburg
Iraanse zelforganisatie in Rotterdam

Iraaks Democratisch Centrum Rotterdam
Organisatie van MensenRechten in Irak (OMRI)

Koerdische Culturele Vereniging Rotterdam

Stichting Somalisch Spijkenisse
Somalische stichting Noord-Holland Noord

BIJLAGE 3 VRAGENLIJST VOOR INTERVIEWS MET SLEUTELFIGUREN VAN VLUCHTELINGENORGANISATIES

Introductie

Via van Stichting VON begreep ik dat u goed op de hoogte bent van de problematiek van jeugdige vluchtelingen uit

Dit gesprek met u wil ik houden in verband met een onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen. Als duidelijk is welke behoefte jeugdige vluchtelingen hebben kan daar eventueel door vluchtelingenorganisaties en Nederlandse jeugdorganisaties een geschikt aanbod voor worden ontwikkeld.

Omdat uw organisatie de achtergronden kent van de jeugdige vluchtelingen uit (Irak, Iran, Somalië, Bosnië, Afghanistan en de Koerden) willen we u een aantal vragen voorleggen. Het gaat erom een algemeen beeld te krijgen van de achtergronden van de jeugdige vluchtelingen en hun behoefte aan vrijetijdsbesteding.

Met jeugdige vluchtelingen worden kinderen en jongeren bedoeld in de leeftijd van zes tot zestien jaar. Met vrije tijd wordt bedoeld de tijd na school en in de weekenden.

Naast dit gesprek met u voer ik ook gesprekken met sleutelfiguren van andere vluchtelingenorganisaties. De resultaten van deze gesprekken gebruik ik voor een rapport over de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen. Als ook de interviews met de jeugdige vluchtelingen zelf gehouden zijn zal er in algemene termen over deze resultaten geschreven worden. Het gesprek duurt ongeveer twee uur.

(Indien nodig nog specifieke informatie vragen over de organisatie die de geïnterviewde vertegenwoordigt of zijn positie.)

Om een goed beeld over jeugdige vluchtelingen uit ... te krijgen zou ik eerst enkele vragen willen stellen over hun leefsituatie in Het gaat om vragen over hun culturele, godsdienstige en maatschappelijke achtergronden.

1. Waren jeugdige vluchtelingen uit ... gewend om naar school te gaan? Komen de jeugdige vluchtelingen uit ... vooral uit steden of uit dorpen?
2. Komen de jeugdige vluchtelingen vooral uit gezinnen waar de ouders hoog of laag opgeleid zijn? Hoe is over het algemeen de inkomenssituatie van deze gezinnen?
3. Met welke godsdienst zijn de jeugdige vluchtelingen in het land waar zij vandaan komen opgevoed?
4. Welke invloed heeft de godsdienst op het dagelijks leven in ...?
5. Wat zijn belangrijke waarden en normen in de ... cultuur?
6. Met welke familieleden woont men in ... meestal bij elkaar in één huis?
7. Welke positie hebben kinderen en jongeren in de ... cultuur ten opzichte van volwassenen?
8. Welke verschillen zijn er in ... tussen de opvoeding van meisjes en die van jongens?
9. Waren jeugdige vluchtelingen uit ... gewend om naar school te gaan?

Ik zou u nu wat vragen willen stellen over de redenen waarom de jeugdige vluchtelingen en hun eventuele familieleden weg zijn gegaan uit ... en wat zij hebben moeten meemaken tijdens hun vlucht.

10. Wat is voor vluchtelingen uit ... de belangrijkste reden om hun land te ontvluchten?
11. Wat voor gevolgen had de situatie in ... op het dagelijks leven van kinderen/jongeren en op het gezin?
12. Wanneer zijn de eerste vluchtelingen uit ... naar Nederland gekomen?
13. Komen er nog steeds vluchtelingen uit ... naar Nederland?
14. Zijn er ook jongeren (onder de 18 jaar, de zgn. Ama's) die alleen uit ... zijn gevlucht?
15. Op welke manier zijn de vluchtelingen uit ... naar Nederland gekomen?
16. Wat zijn de ervaringen van jeugdigen met de vlucht uit hun land?

De volgende vragen die ik u wil stellen gaan over de eerste ervaringen van jeugdige vluchtelingen uit ... met Nederland.

17. Hoe hebben jeugdige vluchtelingen uit ... de eerste kennismaking met Nederland ervaren?
18. Hoe brachten jeugdige vluchtelingen uit ... hun eerste tijd in het asielzoekerscentrum door?

19. Hebben de jeugdige vluchtelingen uit ... gelijk de Nederlandse taal geleerd?
20. Hebben jeugdige vluchtelingen (of bepaalde leeftijdsgroepen) uit ... specifieke problemen hier in Nederland? Verschilt dat nog voor meisjes en jongens?
21. Bent u bekend met specifieke aanpassingsproblemen van gezinnen als zij in een Nederlandse gemeente gaan wonen?
22. Wat denkt u dat jeugdige vluchtelingen vinden van het leven hier in Nederland? Verschilt dat voor jongens en meisjes? Verschilt dat voor jongere en oudere kinderen?

Nu zou ik u wat willen vragen over de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen uit

23. Konden kinderen en jongeren, gezien de situatie in ... op het laatst nog kind zijn (konden zij spelen en waren hun verantwoordelijkheden passend voor hun leeftijd)?
24. Hoe groot was (voor de verslechterde situatie in ...) de invloed van de ouders op de vrijetijdsbesteding van de jeugdigen (verschillen tussen jongens en meisjes en leeftijdsverschillen)?
25. Wat zijn volgens u de belangrijkste verschillen en overeenkomsten tussen de vrijetijdsbesteding van Nederlandse jeugdigen en jeugdige vluchtelingen uit ...?
26. Richtten de jeugdigen uit ... zich vooral op jongeren met dezelfde culturele achtergrond of richtten zij zich ook op Nederlandse jongeren of op jongeren met een andere niet-Nederlandse culturele achtergrond?
27. Zijn jeugdige vluchtelingen uit ... vaak lid van jeugdafdelingen van vluchtelingenorganisaties?
28. Weet u of jeugdige vluchtelingen hier in Nederland problemen hebben met het invullen van hun vrije tijd?
29. Weet u welke behoeften jeugdige vluchtelingen in de leeftijd van zes tot twaalf jaar hebben ten aanzien van de invulling van hun vrije tijd (verschillen tussen meisjes en jongens)?
30. Weet u welke behoeften jeugdige vluchtelingen in de leeftijd van twaalf tot zestien jaar hebben ten aanzien van de invulling van hun vrije tijd?
31. Denkt u dat jeugdige vluchtelingen uit ... graag lid zouden willen worden van Nederlandse (sport-)clubs of verenigingen?
 Zo ja:
 Welk soort clubs of verenigingen spreken hen aan?
 Welke belemmeringen ondervinden zij om daar lid van te worden?
 Zo nee: Zijn er andere manieren waarop jeugdige vluchtelingen in contact willen komen met Nederlandse jeugdigen?

Als laatste zou ik u enkele vragen willen voorleggen over de manier waarop het vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen verbeterd zou kunnen worden.

32. Welke bijdrage denkt u dat uw vluchtelingenorganisatie(s) kan leveren aan het ontwikkelen van een beter vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen (onderscheid daarin wat betreft leeftijd en jongens/meisjes)?
33. Welke rol zou u daar zelf in kunnen spelen?
34. Op welke manier kunnen naar uw mening Nederlandse jeugdorganisaties een bijdrage leveren aan de vrijetijdsbesteding van jeugdige vluchtelingen?
35. Denkt u dat de verschillende vluchtelingenorganisaties zouden willen samenwerken om tot een beter vrijetijdsaanbod voor jeugdige vluchtelingen te komen?

